

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) i poljoprivreda u Europi

Martinov, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:142813>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-16**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, smjer Ekonomska politika i regionalni razvitak

Nikolina Martinov

**ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA (ZPP) I
POLJOPRIVREDA U EUROPI**

Diplomski rad

Osijek, 2024. godine

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, smjer Ekonomska politika i regionalni razvitak

Nikolina Martinov

**ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA (ZPP) I
POLJOPRIVREDA U EUROPI**

Diplomski rad

Kolegij: Agrarna politika i ruralni razvitak

JMBAG: 0302020954

e-mail: nmartinov@efos.hr

Mentor: izv.prof.dr.sc Dražen Čučić

Osijek, 2024. godine

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and business in Osijek

Graduate studies (Economic Policy and Regional Development)

Nikolina Martinov

**COMMON AGRICULTURAL POLICY (CAP) AND
AGRICULTURE IN EUROPE**

Graduate thesis

Osijek, 2024

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: NIKOLINA MARTINOV

JMBAG: 0302020954

OIB: 55297258510

e-mail za kontakt: nmartinov@efos.hr

Naziv studija: EKONOMSKA POLITIKA I REGIONALNI RAZVITAK

Naslov rada: ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA (ZPP) I POLJOPRIVREDA U EUROPI

Mentor/mentorica rada: izv. prof. dr. sc. Dražen Čučić

U Osijeku, 21. svibnja 2024. godine

Potpis Nikolina Martinov

SAŽETAK

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) politika je Europske unije koja daje potpore poljoprivrednicima kako bi poljoprivrednici bili u mogućnosti proizvesti visokokvalitetnu i cjenovno pristupačnu hranu za građane Europske unije. Zajednička poljoprivredna politika sastoji se od niza zakona koje je Europska unija donijela kako bi se zemljama članicama omogućila jedinstvenu politiku u okviru poljoprivrede. Elementi ZPP-a su financiranje i proračun, stupovi ZPP-a, regionalna politika i specifični programi i mjere. Glavni izazovi danas u ZPP-u su: ZPP je oslabljen vanjskim pritiscima i poremećen je proširenjem Europske unije, uzimanje u obzir ekoloških i klimatskih izazova poljoprivrede u ZPP-u i Zelenom planu, upravljanje rizicima u poljoprivredi i jačanje pregovaračkih ovlasti poljoprivrednika, proračun ZPP-a i raspodjela izravnih potpora i potrebna koordinacija ZPP-a s drugim europskim politikama, posebice trgovinskom politikom. Potpore ZPP-a su izravna plaćanja, potpora ruralnom razvoju, potpora mladim poljoprivrednicima, ekološki programi i mjere tržišne podrške. Tržišne mjere su mjere i pravila za reguliranje i potporu plasiranja poljoprivrednih proizvoda na tržište. Njima se želi postići stabilnost poljoprivrednog tržišta, sprječavanje pogoršanja krize te se želi potaknuti potražanja i pomoći poljoprivrednom sektoru u Europskoj uniji da se bolje prilagodi tržištu. Deset ciljeva ZPP-a za razdoblje 2023. - 2027. godine su: pravedan prihod, konkurentnost, vrijednosni lanac prehrambenih proizvoda, klimatske promjene, briga o okolišu, krajobraz, generacijska obnova, ruralna područja, hrana i zdravlje i znanje i inovacija. Cilj diplomskog rada je istražiti kako uključivanje procjene stvarnog utjecaja Zajedničke poljoprivredne politike na poljoprivredu u Europi kroz produktivnosti i prihod poljoprivrednika te ruralnog razvoja i održivosti. U radu su korištene metode analize dokumenata i meta-analize, a rad je podijeljen na osam poglavlja.

Ključne riječi: Europska unija, politika, poljoprivredno gospodarstvo, ciljevi

ABSTRACT

The Common Agricultural Policy (CAP) is a policy of the European Union that provides support to farmers so that farmers are able to produce high-quality and affordable food for the citizens of the European Union. The Common Agricultural Policy consists of a series of laws adopted by the European Union in order to enable member countries to have a single policy in the field of agriculture. The elements of CAP are financing and budget, pillars of CAP, regional policy and specific programs and measures. The main challenges today in the CAP are: the CAP is weakened by external pressures and disrupted by the enlargement of the European Union, taking into account the environmental and climate challenges of agriculture in the CAP and the Green Plan, managing risks in agriculture and strengthening the bargaining power of farmers, the budget of the CAP and the distribution of direct subsidies and the necessary coordination of the CAP with other European policies, especially trade policy. ZPP subsidies are direct payments, support for rural development, support for young farmers, environmental programs and market support measures. Market measures are measures and rules for regulating and supporting the marketing of agricultural products. They want to achieve the stability of the agricultural market, prevent the worsening of the crisis and want to stimulate demand and help the agricultural sector in the European Union to better adapt to the market. The ten objectives of the ZPP for the period 2023 - 2027 are: fair income, competitiveness, value chain of food products, climate change, environmental care, landscapes, generational renewal, rural areas, food and health, and knowledge and innovation. The thesis looks into how the productivity and income of farmers, as well as rural development and sustainability, are used to determine the true impact of the Common Agricultural Policy on agriculture in Europe. The study is broken up into eight chapters and employed both document analysis and meta-analysis techniques.

Keywords: European Union, politics, agricultural economy, goals

Sadržaj

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	3
2.1. Predmet i cilj diplomskog rada.....	3
2.2. Znanstvene metode.....	3
2.3. Struktura rada	4
3. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA.....	5
3.1. Povijest ZPP-a	6
3.2. Elementi ZPP-a	10
3.3. Ciljevi ZPP-a	10
3.4. Izazovi ZPP-a	11
3.4.1. ZPP je oslabljen vanjskim pritiscima i proširenjem Europske unije.....	11
3.4.2. Uzimanje u obzir ekoloških i klimatskih izazova poljoprivrede u ZPP-u i Zelenom planu	14
3.4.3. Upravljanje rizicima u poljoprivredi i jačanje pregovaračkih ovlasti poljoprivrednika	15
3.4.4. Proračun ZPP-a i raspodjela izravnih potpora.....	16
3.4.5. Potrebna koordinacija ZPP-a s drugim europskim politikama, posebice trgovinskom politikom	17
3.5. Potpore ZPP-a	18
4. TRŽIŠNE MJERE ZPP-a.....	20
5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA ZA RAZDOBLJE 2023. – 2027.	22
6. FINANCIRANJE ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE	26
7. ANALIZA POLJOPRIVREDE NA PRIMJERU REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE SLOVENIJE.....	30
8. RASPRAVA.....	41
9. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA.....	44

POPIS SLIKA	48
POPIS GRAFIKONA	48
POPIS TABLICA.....	48

1. UVOD

Poljoprivreda je gospodarska djelatnost koja obuhvaća uzgoj biljnih kultura i stočarstvo radi proizvodnje hrane, sirovina, i drugih poljoprivrednih proizvoda. Ova grana gospodarstva igra ključnu ulogu u osiguravanju prehrambene sigurnosti, pridonoseći proizvodnji hrane za stanovništvo. Ona obuhvaća razne poljoprivredne aktivnosti, kao što su: ratarstvo, voćarstvo, povrtlarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo, perad, ribe i šumarstvo. Poljoprivreda se odvija na različitim razinama, od malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava do velikih komercijalnih plantaža i farmi. Osim proizvodnje hrane, poljoprivreda također ima utjecaj na ruralni razvoj, zapošljavanje, ekonomske tokove, te ima važnu ulogu u očuvanju okoliša i biološke raznolikosti. Održiva poljoprivreda postaje sve važnija kako bismo zadovoljili potrebe sadašnjih i budućih generacija.

Poljoprivreda je ključna komponenta ekonomije zbog potreba osiguranja hrane, razvoja ruralnih područja, gospodarskog doprinosa, izvoza poljoprivrednih proizvoda, očuvanja okoliša, osiguranja sirovina za industriju i doprinosa energetske sektoru. Poljoprivreda ima ključnu ulogu u održavanju stabilnosti i održivosti ekonomija, osiguravajući pritom osnovne potrebe stanovništva i podržavajući različite sektore gospodarstva.

Europska unija ima puno svojih politika koje su zadužene za razvoj ekonomije i razvoj same unije. Jedna od tih politika je i politika koja je zadužena za poljoprivredu i ostale djelatnosti vezane uz poljoprivredni sektor. Ona se zove Zajednička poljoprivredna politika i u svakom svom razdoblju se fokusira na unapređenje poljoprivrede i poljoprivrednih proizvoda.

Rad se sastoji od osam glavnih poglavlja. Prvo poglavlje rada je uvod u kojem se uvodi u priču o poljoprivredi i europskoj politici poljoprivrede. Nakon toga slijedi metodologija rada u kojoj su napisani predmet i cilj diplomskog rada, znanstvene metode te struktura rada. Metode koje su korištene su meta-analiza i metoda analize dokumenata. Svi podatci u diplomskom radu su sekundarni podatci iz stručnih literatura. Glavni predmet rada je Zajednička poljoprivredna politika i njezin utjecaj na države članice Europske unije, a cilj je vidjeti na koji način i koliko ZPP utječe na poljoprivredu u Europskoj uniji. Zajednička poljoprivredna politika je politika Europske unije koja daje potpore poljoprivrednicima kako bi proizvodili visokokvalitetnu hranu za svoje građane. Trećina proračuna Europske unije ide za potpore poljoprivrednicima i njihovim područjima. U trećem poglavlju opisati će se povijest, elementi, ciljevi te izazovi Zajedničke poljoprivredne politike. U četvrtom poglavlju pisati će se o tržišnim mjerama koje reguliraju poljoprivredne proizvode i njihovo plasiranje na tržište. Europska unija donijela je

mehanizam koji pomaže poljoprivrednicima u formiranju cijena i kako ne bi došlo do nestabilnosti istih. Peto poglavlje se sastoji od ZPP-a za razdoblje 2023. – 2027. godine. Europska unija svakih nekoliko godina pravi plan politika i reformi kojeg se u dobrom djelu pridržavaju. Kroz nacionalne strateške planove, Zajednička poljoprivredna politika financira potrebe poljoprivrednika zemalja članica. Razdoblje 2023. – 2027. ima veliki fokus na zelenu ekonomiju i održivost. Poglavlje nakon bazirano je na financiranju Zajedničke poljoprivredne politike, odnosno na koji način se politika financira. Financiranje se vrši iz dva fonda: Europski poljoprivredni jamstveni fond i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. U prethodnjem poglavlju će se analizirati poljoprivreda u nekim europskim zemljama kroz broj zaposlenih te uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda. U zaključku, kao u posljednjem poglavlju će se analizirati svako poglavlje te će se zaključiti diplomski rad.

2. METODOLOGIJA RADA

Metodologija je izvedena iz grčkih riječi: meta = kroz; hodos = put; Logos = riječ, misao, učenje. Znanstvena je disciplina koja proučava načine znanstvene spoznaje i također možemo reći da je to put kojim znanost treba ići. Po definiciji, metodologija je “znanstvena disciplina u kojoj se kritički ispituju i eksplicitno prezentiraju različite opće i specifične znanstvene metode”. Metodologija je skup metodoloških postupaka kojima se pojedina znanost ili skupina srodnih znanosti služi za stjecanje novih spoznaja. Metodologija se bavi znanstvenim metodama. Tehnička spoznaja se odnosi na postupak analize svih prikupljenih podataka, a teorijska spoznaja bazira se na testiranju analiza svih ranije obrađenih podataka. U teorijskoj spoznaji se ispituju hipoteze, teorije, spoznaje i stilovi [Zelenika, 2000].

2.1. Predmet i cilj diplomskog rada

Predmet diplomskog rada je Zajednička poljoprivredna politika i njezin utjecaj na poljoprivredu Europske unije i njezinih članica. U radu će se najviše fokusirati na ciljeve ZPP-a koji posebno utječu na razvoj poljoprivrede unutar Europske unije. Cilj diplomskog rada je istražiti može li se uključivati procjena stvarnog utjecaja ZPP-a na poljoprivredu u Europi, uključujući aspekte poput produktivnosti, prihoda poljoprivrednika, ruralnog razvoja i održivosti.

2.2. Znanstvene metode

Pisanje znanstvenog rada obično uključuje primjenu određenih znanstvenih metoda kako bi se prikupili, analizirali i interpretirali podaci. Ovdje su neki od ključnih znanstvenih metoda koje se mogu primijeniti u znanstvenom radu:

1. **Eksperimentalna metoda:** Ova metoda uključuje kontrolirane eksperimente kako bi se proučavao uzročno-posljedični odnos između varijabli. Eksperimenti se provode pod pažljivo kontroliranim uvjetima kako bi se osigurala valjanost rezultata.
2. **Opservacijska metoda:** Koristi se za promatranje i bilježenje ponašanja, fenomena ili događaja u prirodnom okruženju. Opservacije mogu biti strukturirane ili nestrukturirane.
3. **Ankete i upitnici:** Ova metoda uključuje prikupljanje podataka putem postavljanja pitanja sudionicima istraživanja. Ankete mogu biti provedene putem papirnatih obrazaca, telefonskih razgovora ili online platformi.

4. **Studije slučaja:** Ova metoda uključuje detaljnu analizu pojedinog slučaja ili malog broja slučajeva kako bi se dobilo dublje razumijevanje specifičnih situacija ili fenomena.
5. **Meta-analiza:** Koristi se za analizu i sintezu rezultata više istraživanja o istom ili sličnom pitanju. Meta-analiza pomaže u stvaranju sveobuhvatnijeg i kvantitativnog pogleda na istraživanje.
6. **Analiza dokumenata:** Ova metoda uključuje proučavanje i analizu pisanih, tiskanih ili elektroničkih dokumenata kako bi se prikupili relevantni podaci ili informacije.
7. **Etnografska istraživanja:** Ova metoda uključuje duboko uranjanje istraživača u određenu zajednicu ili okolinu kako bi se razumjelo njihovo ponašanje, kultura i društveni kontekst.
8. **Simulacije:** Ova metoda uključuje stvaranje modela ili simulacija kako bi se proučavale situacije ili procesi u kontroliranom okruženju [Zelenika, 2000].

U ovom diplomskom radu korištene su metode analize dokumenata i meta-analize. S obzirom da je ovaj diplomski rad teorijski, sva istraživanja su temeljena na sekundarnim podacima iz stručne literature, znanstvenih knjiga i članaka te vjerodostojnih internetskih stranica.

2.3. Struktura rada

Ovaj znanstveni rad podijeljen je na osam glavnih poglavlja. Prva dva poglavlja su uvod i metodologija rada koja se dijeli na tri pod poglavlja. Treće glavno poglavlje pod nazivom Zajednička poljoprivredna politika podijeljena je na pet pod poglavlja i najvažniji je dio diplomskog rada. U njemu se teorijski objašnjavaju svi pojedini segmenti ZPP-a. Ostala poglavlja bave se analizom Zajedničke poljoprivredne politike i posljednje poglavlje je zaključak.

3. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Poljoprivreda je jedini sektor Europske unije koji ima svoju zajedničku politiku. Poljoprivrednu politiku predlaže Europska komisija koja se konzultira sa ministrima poljoprivrede članica Europske unije, a nakon toga politiku pregledava Europski parlament [Jelliffe, J., 2023]. Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) politika je Europske unije koja daje potpore poljoprivrednicima kako bi poljoprivrednici bili u mogućnosti proizvesti visokokvalitetnu i cjenovno pristupačnu hranu za građane Europske unije. Zajednička poljoprivredna politika sastoji se od niza zakona koje je Europska unija donijela kako bi se zemljama članicama omogućila jedinstvenu politiku u okviru poljoprivrede. ZPP je stvoren 1962. godine kada su se države osnivačice (njih šest) tadašnje Europske zajednice dogovorile o osnivanju politike za sve poljoprivrednike. Jedna trećina proračuna Europske unije ide upravo za potporu poljoprivrednicima i ruralnim područjima preko Zajedničke poljoprivredne politike, što bi iznosilo oko 33 centa dnevno po građaninu EU-a. Ova politika je najstarija politika Europske unije koja se i danas primjenjuje [Europsko vijeće, n.d.].

Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike prema Europskom vijeću (n.d.) su:

- Opskrbiti građane Europske unije cjenovno pristupačnom, visokokvalitetnom i sigurnom hranom
- Osiguravanje primjerenog životnog standarda za poljoprivrednike
- Sačuvati prirodne resurse i okoliš.

Zajednička poljoprivredna politika je dinamična politika koja se prilagođava novim izazovima u europskoj poljoprivredi kroz konstantne reforme. Izazovi s kojima se europska poljoprivreda suočava su:

- Osigurati sigurnost opskrbe hrane za sve građane Europske unije
- Pronaći rješenje za promjene na svjetskom tržištu i nestabilnost cijena
- Održavanje uspješnog razvoja seoskih područja diljem Europske unije
- Iskorištavanje prirodnih resursa na više održivi način
- Doprinos ublažavanju klimatskih promjena.

ZPP se smatra glavnim instrumentom koji stoji iza dvostrukog procesa optimalizacije i napuštanja već postojećeg u poljoprivrednim sustavima u Europskoj uniji u posljednjih nekoliko desetljeća. Sada se također očekuje da će ZPP igrati ulogu u očuvanju okoliša svih sustava Europske unije. Ova prividna kontradikcija objašnjava se razmatranjem temeljnih

načela i evolucije jedne od najstarijih politika Europske unije, koja je snažno ukorijenjena u projekt europske integracije od svog početka 1962. [Science Direct, 2016].

3.1. Povijest ZPP-a

Poljoprivredne politike europskih zemalja krajem 19.-og i početkom 20.-og stoljeća karakterizirao je protekcionizam koji je nastao zbog velike krize koja je trajala od 1880. do 1900. godine. Kriza je nastala zbog velikog uvoza jeftinih proizvoda iz Novog Svijeta te je domaća proizvodnja bila ugrožena. Nakon te krize, dogodila se kriza 1929. godine i trajala je do 1933. godine. Ova kriza bila je uzrokovana krahom međunarodnog trgovačkog sustava koji je doveo do naglog pogoršanja na području trgovine poljoprivrednih proizvoda [Kersan-Škabić, 2015].

Europska ekonomska zajednica je u povijesti imala cilj uspostaviti zajedničku poljoprivrednu politiku. Razlog tome bila je velika razorenost nakon Drugog svjetskog rata jer bogata i velika poljoprivredna zemljišta Europe nisu mogla proizvoditi dovoljno poljoprivrednih proizvoda za svoje stanovništvo. U tom razdoblju su zemlje Europske ekonomske zajednice bile glavni izvoznici hrane. Prema Kersan-Škabić (2015.) poljoprivreda je važna za ekonomsku politiku zbog strateških razloga:

- Vlade zemalja potiču domaću proizvodnju proizvoda kako bi zaštitile i osigurale položaj svoje zemlje u vrijeme krize ili rata
- Poljoprivrednik je u isto vrijeme i proizvođač i potrošač
- Poljoprivreda je važna u očuvanju ljudske prirode.

ZPP je najstarija politika Europske unije koja ima visok udio u proračunu EU (prije je bilo oko 70%, sada je udio 40%). Politika je sama po sebi problematična i kompleksna. 1960-ih godina, ciljevi politike bili su potpuno drugačiji od današnjih ciljeva. Kersan-Škabić (2015.) navodi da su ciljevi 1960-ih godina bili:

- Povećati produktivnost u poljoprivredi
- Osigurati zadovoljavajući standard stanovništva koje se bavi poljoprivredom
- Stabilizirati tržište (osigurati uravnoteženu proizvodnju i ponudu poljoprivrednih proizvoda)
- Osigurati prihvatljivu cijenu i proizvode za potrošače na tržištu.

Kako bi se navedeni ciljevi ostvarili, 1962. godine osnovan je Europski fond za usmjeravanje i jamstva u poljoprivredi (eng. EAGGF) preko kojeg su se vršila plaćanja vezana uz

poljoprivredu. Fond se sastojao od dvije grupe: grupa jamstva, koja se bavila serijom interventnih i ciljnih cijena koje su trebale težiti izvoznim poticajima i tržišnoj stabilnosti, a druga grupa je grupa usmjeravanja koja se odnosila na poboljšanje infrastrukture u ruralnom području kao preduvjet ostvarivanja postavljenih ciljeva Zajedničke poljoprivredne politike [Kersen-Škabić, 2015]. Europski fond za usmjeravanje i jamstva u poljoprivredi služio je za:

- Uspostavljanje sustava prelevmana prema zemljama koje nisu bile članice Europske unije
- Reguliranje potrošnje, proizvodnje i cijena
- Financiranje svih rashoda vezanih za poljoprivredni sektor.

Prema Kandžija, Andrijanić, Ljubić (2002.) principi na kojima se temelji djelovanje Zajedničke poljoprivredne politike su:

- Unikatno tržište poljoprivrednih proizvoda u zemljama članicama EU (slobodan tok poljoprivrednih proizvoda, ukidanje nacionalnih subvencija i carina)
- Financijska solidarnost predstavlja zajedničko financiranje ZPP-a putem fonda za poljoprivredu
- Premoć imaju proizvodi iz Europske ekonomske zajednice, ne važeći o cijeni proizvoda (na uvoz proizvoda iz drugih zemalja, uz carinu se nametao i prelevman kako bi cijena uvoznog proizvoda bila što viša).

Sistem ZPP-a uključivao je formiranje zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda, subvencije proizvođačima, zajedničke instrumente za određivanje cijena i stabilizaciju uvoza i izvoza. Godine 1962. uvedena je zajednička organizacija tržišta koja predstavlja 94% europske poljoprivredne proizvodnje. U ovoj politici postojala su dva oblika intervencije: sustav potpore cijenama na domaćem tržištu i sustav izravne potpore dohotku poljoprivrednika [Kersen-Škabić, 2015].

ZPP je bila bazirana na mehanizmu cijena od 1964. do 1992. godine. Kersen-Škabić (2015.) navodi kako je Vijeće ministara svako proljeće je utvrđivalo tri vrste cijena za svaki poljoprivredni proizvod:

1. **ORIJENTACIJSKE (BAZNE ILI INDIKATIVNE) CIJENE** – predstavljaju prosječne cijene koje Vijeće ministara pokušava postići. Na primjer, u vrijeme žetve žele dobiti cijenu koja je dostupna svima, što znači da će tržišna cijena varirati ispod ili

iznad referentne cijene ovisno o potražnji i ponudi poljoprivrednog proizvoda. Referentna cijena čini temelj opće razine poljoprivredne potpore i vanjske zaštite.

2. **INTERVENTNE CIJENE** – ovo su najvažnije cijene zajedničke poljoprivredne politike jer se primjenjuju na otkup tržišnih viškova predmetnog poljoprivrednog proizvoda. Interventne cijene predstavljaju najnižu baznu cijenu za proizvođače Europske komisije te ih stoga Komisija štiti od pada cijena uzrokovanog prekomjernom proizvodnjom. Na taj način Europska komisija otkupljuje proizvode od proizvođača, stvara dionice koje će potom s profitom preprodavati na svjetskom i europskom tržištu. Činjenica je da su u prošlosti cijene na europskom tržištu bile puno skuplje nego na svjetskom tržištu te je stoga postojao mehanizam izvozne reforme koji se plaćao izvoznicima kako bi se kompenzirala razlika u cijeni.
3. **PRAG CIJENA** – predstavlja minimalnu cijenu po kojoj je proizvod mogao ući na tržište Europske komisije, a prodaja uvezenog proizvoda je obavljena po indikativnoj cijeni. Ako je cijena proizvoda iz druge zemlje bila niža od cjenovne granice, bit će oporezovana. Ograničenje cijene je uklonjeno 1 srpnja 1995.

Potrebno je razlikovati politiku cijena na domaćem tržištu i na inozemnom tržištu. Na domaćem tržištu važne su interventna i orijentacijska cijena, a prema drugim zemljama bitne su bile prag cijena (do 1995. godine), visina izvoznih restitucija i carina. Određivanje interventnih cijena odnosno uvođenje visoke carinske zaštite na poljoprivredne proizvode omogućilo je nastanak učinka koji se opisuju putem analize carina u modelu koji se naziva model parcijalne ravnoteže [Kersen-Škabić, 2015].

Kada je ZPP osnovan, postavljeni model dobro je djelovao na tržištu. Proizvodnja je tada još bila skromna što je uzrokovalo male rashode u proračunu Europske unije, ali je uvoz još uvijek bio dosta visok pa su se prikupljala sredstva putem prelevmana i carina. Visoka razina interventnih cijena utjecala je na intenzivna ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju (osobito velika gospodarstva), što je dovelo do brzog rasta poljoprivredne proizvodnje (brže od same domaće potražnje) i pojave viškova raznih poljoprivrednih proizvoda u vrlo kratkom roku: mlijeko, žitarice i govedina. Povećanje proizvodnje počelo je stvarati poteškoće, što se ogledalo u potrebi da zemlje članice povećavaju zajedničke proračune i preuzimaju sve veće obveze plaćanja, dok je Europska ekonomska zajednica, s druge strane, često morala prodavati višak proizvodnje po višim cijenama na svjetsko tržište. Cijene su naglo pale, odražavajući gubitak ekonomske opravdanosti za takve političke potpore. Osim toga, čin prodaje proizvoda na inozemnom tržištu po cijeni nižoj od domaće naziva se damping, što nije dopušteno prema

pravilima Svjetske trgovinske organizacije. Velike količine izvoza dovele su do pada svjetskih cijena poljoprivrednih proizvoda, što je utjecalo na zemlje izvoznice poput Sjedinjenih Država, Kanade i Južne Afrike. Postojao je i tzv. paradoks ZPP-a. ZPP svake godine troši milijarde eura, a poljoprivreda ostaje neatraktivna djelatnost sa sve manjim brojem zaposlenih. Razlog tome je neravnomjerna raspodjela sredstava, a najveću korist imaju velika gospodarstva. U 2006. godini polovica poljoprivrednih gospodarstava u EU (46,4%) primila je samo 2,1% isplata, prosječno 500 € godišnje [Kersen-Škabić, 2015].

U to su vrijeme pravila poljoprivrednih poticaja temeljena na visokim interventnim cijenama pogodovala velikim poljoprivrednicima. Početni troškovi za male proizvođače puno su veći nego za velike proizvođače, koji čak mogu proizvoditi po svjetskim cijenama. Jamčenje visokih cijena za male proizvođače u Europskoj uniji znači da on može proizvoditi i jamčiti vlastiti opstanak, čime ostvaruje profit za male proizvođače, dok visoke cijene za velike proizvođače predstavljaju prostor za povećanje profita proizvođača. Veliki proizvođači mogu više ulagati u modernizaciju proizvodnje i time povećati učinkovitost [Kersen-Škabić, 2015].

Značajnije promjene u politici potpore dogodile su se nakon što su zemlje južne Europe (Grčka, Španjolska i Portugal) pristupile EZ-u. Nemaju povoljnih sklonosti prema razvoju usjeva koji dobivaju najveću potporu (šećer, žitarice, mliječni proizvodi, govedina) i protive se velikim uplatama u proračun EU-a koji financira intervenciju cijena poljoprivrednih proizvoda koji se uglavnom proizvode u Europi. Sjeverne zemlje Europske zajednice [Kersen-Škabić, 2015].

U EU-28 trenutno postoji ukupno oko 12,2 milijuna poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je svako prosječno veličine oko 14,4 hektara. Vrijedno je napomenuti da samo 3% tih farmi prelazi 50 hektara, što se prema europskim standardima smatra prilično velikim. Međutim, u usporedbi s farmama u zemljama poput Australije, SAD-a, Argentine ili Rusije, te su veličine relativno male. Poljoprivredni krajolik u EU može se kategorizirati u dva glavna modela: južноеuropski model, karakteriziran manjim posjedima kojima uglavnom upravljaju stariji poljoprivrednici u Italiji, Španjolskoj, Grčkoj i Portugalu, i sjeverноеuropski model, gdje srednja i velika gospodarstva zauzimaju prednost u zemljama kao što su Njemačka, Velika Britanija, Irska, Danska i Francuska [Franić i Žimberk, 2003]. Okosnicu poljoprivrede u Europskoj uniji čine pretežito obiteljska gospodarstva, gdje je svaki član obitelji aktivno uključen u svakodnevne poslove. Ove farme igraju vitalnu ulogu u strukturi ruralnih zajednica. Iako poljoprivreda sudjeluje s 1,2% u BDP-u Europske unije, njezin udio u zapošljavanju, koji trenutno iznosi oko 5,2%, postupno se smanjuje [Kersen-Škabić, 2015].

3.2. Elementi ZPP-a

Zajednička poljoprivredna politika dijeli se na nekoliko ključnih elemenata:

1. FINANCIRANJE I PRORAČUN

- a. Značajan dio ZPP-a odnosi se na financijske aspekte. EU proračun određuje sredstva koja su dostupna za potporu poljoprivredi, ruralnom razvoju te raznim programima i inicijativama unutar sektora.

2. STUPOVI ZPP-a

- a. ZPP se tradicionalno dijeli na dva stupnja:
 - i. Prvi stup: Odnosi se na izravna plaćanja poljoprivrednicima, kako bi se osigurala stabilnost dohotka i potaknuo održivi razvoj poljoprivrede.
 - ii. Drugi stup: Fokusira se na ruralni razvoj, potičući diverzifikaciju gospodarstva, očuvanje okoliša, unapređenje infrastrukture i povećanje konkurentnosti ruralnih područja.

3. REGIONALNA POLITIKA

- a. ZPP također ima regionalnu dimenziju, gdje se sredstva usmjeravaju prema različitim regijama kako bi se potaknuo ravnomjeran razvoj poljoprivrede i ruralnih područja diljem Europske unije.

4. SPECIFIČNI PROGRAMI I MJERE

- a. Osim financiranja i stupova, ZPP uključuje razne specifične programe i mjere, poput potpora mladim poljoprivrednicima, ekološke poljoprivrede, sigurnosti hrane te istraživanja i inovacija u poljoprivredi

Sve ove komponente zajedno čine složeni sustav Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije, koji ima cilj podržati održivost, konkurentnost i ravnomjeran razvoj poljoprivrede u članicama EU. Važno je pratiti promjene i reforme u ZPP-u, jer se politika može mijenjati kako bi odražavala nove izazove i potrebe poljoprivrednog sektora [Europsko vijeće, n.d.].

3.3. Ciljevi ZPP-a

Ciljevi zajedničke poljoprivredne politike su:

- potpora poljoprivrednicima i poboljšanje poljoprivredne produktivnosti, čime se osigurava stabilna opskrba povoljnom hranom
- zaštita prava poljoprivrednika iz Europske unije na odgovarajuću zaradu
- doprinos borbi protiv klimatskih promjena i održivom upravljanju prirodnim resursima
- očuvanje ruralnih područja i krajolika diljem EU-a

- održavanje dinamičnosti ruralnoga gospodarstva promicanjem zapošljavanja u poljoprivredi, poljoprivredno-prehrambenim industrijama i povezanim sektorima [Europska komisija, n.d.].

3.4. Izazovi ZPP-a

Sljedeće desetljeće donosi i prilike i izazove za ZPP budući da vanjski pritisci i širenje Europske unije predstavljaju potencijalnu prijetnju njezinoj snazi i učinkovitosti. U nadolazećem desetljeću za njih će biti ključno da razmotre i Zeleni dogovor Europske komisije i značajne ekološke i klimatske probleme koji izravno utječu na poljoprivredu [Bourget, 2020].

Kako bi se riješilo potencijalno pogoršanje klimatskih, zdravstvenih i tržišnih rizika uzrokovanih globalnim zagrijavanjem, ključno je poboljšati strategije upravljanja rizikom. Osim toga, važno je osnažiti proizvođačke organizacije u prehrambenoj industriji i supermarketima da učinkovito pregovaraju sa svojim utjecajnim kupcima. Proračunski pritisci mogli bi potaknuti Europsku uniju na pravedniju raspodjelu izravnih plaćanja (koja čine tri četvrtine potrošnje ZPP-a), čime bi se povećao pritisak na velika poljoprivredna gospodarstva kako bi se poštedjela obiteljska gospodarstva srednje veličine kojih je u zapadnom dijelu još uvijek mnogo kontinent. Konačno, ZPP treba uskladiti s drugim europskim politikama, posebice s trgovinskom politikom [Bourget, 2020].

Glavni izazovi danas u ZPP-u su: ZPP je oslabljen vanjskim pritiscima i poremećen je proširenjem Europske unije, uzimanje u obzir ekoloških i klimatskih izazova poljoprivrede u ZPP-u i Zelenom planu, upravljanje rizicima u poljoprivredi i jačanje pregovaračkih ovlasti poljoprivrednika, proračun ZPP-a i raspodjela izravnih potpora i potrebna koordinacija ZPP-a s drugim europskim politikama, posebice trgovinskom politikom [Bourget, 2020].

3.4.1. ZPP je oslabljen vanjskim pritiscima i proširenjem Europske unije

Od svog pokretanja 1960-ih, ZPP je bio pod ogromnim pritiskom i značajno se razvio kako bi se prilagodio promjenjivim unutarnjim i vanjskim kontekstima. Međutim, te su prilagodbe često dolazile kasno, a ZPP je i dalje kontroverzan. Prije nego što pokušamo procijeniti njegove izgleda za 2020-e, prikladno je podsjetiti se na ključna razdoblja ZPP-a. Jedno od izvornih načela ZPP-a bila je zaštita granica carinama i, prije svega, promjenjivim uvoznim carinama, koje su europske poljoprivrednike štitile od naglih oscilacija cijena poljoprivrednih proizvoda na međunarodnim tržištima, čime je omogućen značajan razvoj poljoprivredne proizvodnje. . u Europskom gospodarskom prostoru Zajednice. Međutim, kada je ZPP uveden 1960-ih, "preferencije zajednice" postojale su samo djelomično, kao u trgovinskim pregovorima GATT-

a 1962. 1967. godine. Za razliku od varijabilnih kompenzacija u Sjedinjenim Državama, koje su bolje prilagođene poljoprivredi koja se bori s otvorenim i nestabilnim tržištima. Na taj je način potpora potrošača zamijenjena potporom poreznih obveznika u tijesnom fiskalnom okruženju [Bourget, 2020].

Međutim, tijekom prvih trideset godina, dvije pozitivne mjere, koje je pokrenula Francuska, ojačale su ZPP:

- usvajanje posebnih potpora za planinska i nepovoljno razvijena područja 1975. godine, koje su kasnije postale kompenzacijske naknade za prirodne nedostatke, te prve agro-okolišne mjere;
- priznavanje oznaka zemljopisnog podrijetla, posebno zaštićenih oznaka izvornosti (PDO) u europskim propisima iz 1992., koje su obuhvaćene Međunarodnim sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS), unatoč velikim nedoumicama trećih zemalja i čak i neke sjevernoeuropske države članice [Bourget, 2020].

Ponovno ujedinjenje Njemačke 1991. duboko je promijenilo način funkcioniranja ZPP-a, povećavši težinu Njemačke i promijenivši njezino ponašanje. Od tada je Njemačka poduprla vrlo velika poljoprivredna gospodarstva u svojim istočnim Länderima koja su bila potomak kolektivnih poljoprivrednih gospodarstava iz komunističkog razdoblja, odbacujući padajuće razine izravne pomoći i ograničavajući iznose potonjih prema veličini gospodarstva i povjeravajući potporu za male farme na jugu zemlje do bogatih Länder Bavarske i Baden-Württemberg [Bourget, 2020].

Druga velika reforma ZPP-a dogodila se 2003. godine, ponovno kako bi se olakšao sporazum o poljoprivredi u WTO-u u okviru takozvane "razvojne" runde multilateralnih trgovinskih pregovora koji su započeli u studenom 2001. u Dohi i koji još uvijek nisu dovršeni, dok je Tijelo za rješavanje sporova WTO-a i dalje paralizirano od strane Sjedinjenih Država. Reforma iz 2003. odvojila je izravne potpore od proizvodnje i pregrupirala ih u jedinstveno plaćanje po gospodarstvu izračunato na temelju broja hektara poljoprivrednog zemljišta. Dakle, što je farma veća, to više izravne pomoći dobiva od ZPP-a [Bourget, 2020].

Tek što je donesena odluka o reformi iz 2003., Europska unija je izvršila svoje najveće proširenje, primivši 2004. i 2007. zemlje srednje i istočne Europe, koje su još uvijek imale veliki broj poljoprivrednog stanovništva. Pristupanje tih zemalja Europskoj uniji utjecalo je na poljoprivredu i ZPP na tri glavna načina:

- To je dovelo do zaoštrene konkurencije za poljoprivrednike u starim državama članicama, posebice Francuskoj, zbog mnogo nižih troškova proizvodnje u tim zemljama srednje i istočne Europe i ubrzane modernizacije njihovih prerađivačkih pogona, uz snažnu potporu Europske unije;
- Smanjio je kredite odobrene poljoprivrednicima u starim državama članicama u okviru gotovo stalnog proračuna ZPP-a; štoviše, sustizanje je bilo toliko brzo da je izravna potpora po hektaru koju primaju poljoprivrednici u novim državama članicama, posebno Poljskoj i Mađarskoj, već jednaka onoj koju primaju francuski poljoprivrednici, dok su razlike u smislu BDP-a po stanovniku i dalje vrlo velike. veliki;
- One nove države članice koje su zadržale vrlo velike farme naslijeđene iz komunističkog razdoblja, stale su na stranu Njemačke u protivljenju degresivnih razina potpora prema veličini farmi i njihovom ograničavanju, tako da je raspodjela pomoći krajnje neravnomjerna diljem Europske unije. , pri čemu 20% poljoprivrednih gospodarstava dobiva 80% ove potpore. Nepostojanje degresivnih razina potpora i ograničenja također je imalo izopačen učinak na zemlju poput Francuske, gdje je raspodjela izravnih potpora ravnomjernija zbog održavanja srednje velikih i uglavnom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, jer potiče utrku za širenjem [Bourget, 2020].

U proračunskom programiranju za razdoblje 2014. – 2020. napravljen je daljnji korak, ekologizacijom ZPP-a i ukidanjem kvota za mlijeko i šećer [Bourget, 2020].

Tijekom ovog nedavnog razdoblja, europska poljoprivreda bila je dvostruko pogođena sukobom između Rusije i Ukrajine; prvo, gubitkom ruskog tržišta, kada je Rusija uvela embargo na poljoprivredne i prehrambene proizvode iz Europske unije; i drugo, konkurencijom ruske poljoprivredne proizvodnje na tržištima žitarica zemalja južnog Sredozemlja i Bliskog istoka, na štetu posebice francuske poljoprivrede [Bourget, 2020].

Na kraju se treba naglasiti apsurdnost trenutne situacije u Europi u pogledu genetski modificiranih organizama (GMO) jer njihova proizvodnja raste u cijelom svijetu. Dapače, Europska unija nastavlja uvoziti ogromne količine GMO soje i kukuruza iz Sjeverne i Južne Amerike za korištenje kao hrana za domaće životinje (perad, svinje i goveda), dok većina država članica zabranjuje njihov uzgoj i zabranjuje upotrebu pesticida (insekticidi, fungicidi i herbicidi), posebice danas poznati glifosat, koji te zemlje (SAD, Brazil, Argentina) i dalje nesputano koriste. Štoviše, 2018., kada su se Sjedinjene Države suočile s naglim padom izvoza soje u kontekstu trgovinskog spora s Kinom, američki je predsjednik čak zahtijevao i ishodio

od Europske unije da naglo poveća uvoz "američke GMO" soje. u zamjenu za obustavu svog plana oporezivanja njemačkih automobila. Njemačka u međuvremenu postupno smanjuje upotrebu GMO soje u hrani za domaće životinje [Bourget, 2020].

Još uvijek uglavnom francuski poljoprivredni proizvodi, posebice vina, snose najveći teret sukoba između Boeinga i Airbusa. Na domaćem planu treba spomenuti poboljšanja koja je nedavno uvela „omnibus” uredba, uz potporu Europskog parlamenta, u korist poljoprivrednika s ciljem jačanja njihove pregovaračke moći u poslovnim odnosima s velikim poljoprivredno-prehrambenim i maloprodajnih društava te poboljšanje uvjeta za korištenje instrumenata upravljanja rizicima [Bourget, 2020].

3.4.2. Uzimanje u obzir ekoloških i klimatskih izazova poljoprivrede u ZPP-u i Zelenom planu
Prema Europskom revizorskom sudu, ekologizacija, koja je bila glavna inovacija u razdoblju 2014. – 2020., nije postigla očekivane rezultate i nije dovela do značajnog poboljšanja utjecaja CAP-a na okoliš ili klimu [Bourget, 2020].

Umjesto nastojanja da se isprave uvjeti koji uređuju dodjelu zelenih plaćanja, posebno osiguravanjem da su plodoredi učinkoviti i dovoljno dugi, te preraspodjelom dijela izravne potpore za potporu biljnim usjevima koji fiksiraju dušik i travnjacima (trajnim ili privremenim), Komisija je radije prepustila svakoj državi članici izbor mjera koje će se koristiti za postizanje postavljenih ekoloških i klimatskih ciljeva i njihovo uvođenje u svoj strateški plan za sljedeće razdoblje financijskog programiranja. Države članice morat će posvetiti najmanje 30% svog proračuna za ruralni razvoj (2. stup ZPP-a) mjerama zaštite okoliša i klime, no predviđa se da će se taj proračun naglo smanjiti (-27,6% u stalnim eurima) u europskim zemljama. Prijedlog Komisije, koji je odredio da udio ukupnog proračuna ZPP-a (1. i 2. stup) bude posvećen klimatskim mjerama na 40 % [Bourget, 2020].

Europska komisija odlučila je okoliš i klimu učiniti prioritetom svog mandata u okviru Zelenog plana za Europu. Ako postoji jedna djelatnost na koju okoliš i klimatske promjene jako utječu, onda je to poljoprivreda, bilo da se radi o očuvanju bioraznolikosti, prilagodbi klimatskim promjenama ili borbi protiv njih. Stoga treba zauzeti istaknuto mjesto u Zelenom dogovoru Komisije [Bourget, 2020].

Budući da je najučinkovitiji način borbe protiv klimatskih promjena postavljanje visoke cijene ugljika u trgovini kvotama i oporezivanju CO₂, poljoprivredno zemljište i usjevi koji su izvori ugljika trebali bi u potpunosti imati koristi od povećanja cijene ugljika u Europskoj uniji, ako

je to dovoljno visoka i povezana s jednakim oporezivanjem uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda [Bourget, 2020].

Oživljavanje mahunarki u Europskoj uniji, a posebno u Francuskoj, gdje su propali nakon multilateralnih trgovinskih pregovora 1962. Dillon Round, jedan je od ključnih čimbenika u održivoj poljoprivredi i prehrambenoj tranziciji, kako je istaknuto u izvješću WWF-a za 2019. pod naslovom "pulsna fikcija" [Bourget, 2020].

Stoga je u budućem CAP-u neophodna velika potpora za usjeve mahunarki, jer te biljke koje vežu dušik imaju mnoge prednosti:

- jestive mahunarke, poput leće, graška ili graha, korisne su za zdravlje i odgovaraju na pomak u potražnji hrane prema bjelančevinama biljnog podrijetla;
- fiksiranjem dušika sadržanog u zraku, mahunarke smanjuju upotrebu dušičnih gnojiva, a time i energiju potrebnu za njihovu proizvodnju; pridonose diverzifikaciji plodoreda čime se prekida životni ciklus štetnika (insekata, gljivica, korova) i posljedično smanjuje korištenje pesticida;
- razvoj mahunarki u Europi pomogao bi smanjiti veliku ovisnost Europske unije o uvozu soje i sojine sačme (70%) za stočnu hranu [Bourget, 2020].

Travnjake, koji imaju ključnu ulogu u očuvanju bioraznolikosti i zadržavanju ugljika u tlu, treba također financijski poduprijeti, umjesto krute i neučinkovite obveze održavanja površina na mjestima koja kažnjava poljoprivrednike koji su se potrudili očuvati ih na svojim gospodarstvima [Bourget, 2020].

Prije nametanja novih ekoloških ograničenja koja su više ili manje opravdana ili sankcija koje je teško primijeniti, ZPP mora podržati što je moguće više poljoprivrednika kako bi postigli agroekološku tranziciju svojih gospodarstava. To uključuje transformaciju proizvodnih sustava koja zahtijeva skupa ulaganja, koja bi trebala ispunjavati uvjete za kredite u okviru Green Deal investicijskog plana. Također uključuje rizike tijekom prijelaznog razdoblja, koje treba pokriti instrumentima upravljanja rizicima, posebice osiguranjem. Ugovori o agroekološkoj tranziciji mogli bi se ponuditi poljoprivrednicima u strateškim planovima država članica [Bourget, 2020].

3.4.3. Upravljanje rizicima u poljoprivredi i jačanje pregovaračkih ovlasti poljoprivrednika

U Rimskom ugovoru, stabilizacija tržišta bila je cilj dodijeljen ZPP-u. I dalje je dio Lisabonskog ugovora, ali je postupno napušten, posebno zbog sve veće otvorenosti Europe prema uvozu i popratne izloženosti europskih poljoprivrednika nestabilnosti cijena na međunarodnim

tržištima. Sposobnost Europske unije da stabilizira svoja poljoprivredna tržišta dodatno je oslabljena činjenicom da su ukinute sve proizvodne kvote i da su dotični sektori, mlijeko i šećer, pretrpjeli teške krize nakon njihovog ukidanja, dok su prirodne katastrofe (suše, poplave, tornada, itd.) vjerojatno će se pogoršati klimatskim promjenama. Time će se povećati varijabilnost poljoprivredne proizvodnje [Bourget, 2020].

Iako Europska unija ima sigurnosnu mrežu (javna intervencija i privatna pomoć za skladištenje) i da će se opremiti obnovljivom kriznom rezervom, nedostaju joj alati za sprječavanje samih kriza. Mliječna kriza iz 2015. i 2016. mogla se ublažiti da su poljoprivrednici ranije bili potaknuti da privremeno smanje proizvodnju mlijeka, čime bi se izbjeglo gomilanje zaliha mlijeka u prahu čije je kasnije zbrinjavanje skupo [Bourget, 2020].

Ako se poljoprivredna tržišta ne mogu stabilizirati, treba tražiti stabilizaciju prihoda poljoprivrednika putem instrumenata upravljanja klimatskim, zdravstvenim i tržišnim rizicima kao što su osiguranje i uzajamni fondovi. U tom je području postignut napredak, posebice smanjenjem praga za gubitke prihoda poljoprivrednika s 30 na 20 % kako bi se pokrenula intervencija instrumenata za stabilizaciju prihoda. Europska unija mogla bi ići dalje inspirirajući se kanadskim programom "agri-stabilnosti" [Bourget, 2020].

Europska komisija poduzela je korake za jačanje načina na koji su poljoprivredni proizvođači organizirani kako bi mogli pregovarati pod boljim uvjetima sa svojim moćnim kupcima u prehrambenoj industriji i supermarketima. Proširenje programa na sve proizvodne sektore koje je predložila Komisija korak je u pravom smjeru, kao i nedavno usvojene mjere za bolje reguliranje poslovne prakse i zabranu određenih nepoštenih taktika kao što je plaćanje kvarljivih proizvoda nakon 30 dana, jednostrano promjena uvjeta ugovora od strane kupca ili otkazivanje narudžbe u vrlo kratkom roku [Bourget, 2020].

3.4.4. Proračun ZPP-a i raspodjela izravnih potpora

Budući da je Ujedinjeno Kraljevstvo neto uplatitelj u proračun EU-a, njezin izlazak krajem 2020. dovest će do smanjenja financijskih sredstava Unije u razdoblju 2021.-2027. Financijska sredstva CAP-a stoga će vjerojatno biti smanjena zbog novih prioriteta i odbijanja nekoliko zemalja 'neto uplatiteljica' da povećaju proračun EU-a [Bourget, 2020].

Iako se mora čekati ishod trenutnih rasprava o proračunskom programiranju za godine 2021. do 2027. kako bi se mogla saznati sredstva koja će biti dodijeljena ZPP-u, ipak se moraju pripremiti za smanjenje koje će vjerojatno biti blizu onoga koje je predložio Europske komisije, tj. oko 5% u tekućim cijenama što odgovara gotovo 15% u stalnim cijenama [Bourget, 2020].

Budući da izravna plaćanja čine tri četvrtine rashoda ZPP-a, ona će vjerojatno biti u središtu smanjenja odobrenih sredstava, što bi se moglo učiniti na dva načina:

- bilo primjenom jedinstvene stope smanjenja (tzv. planske metode) za sva poljoprivredna gospodarstva osim za najmanja;
- bilo primjenom smanjenja samo na velika gospodarstva kako bi se očuvala mala i srednja gospodarstva [Bourget, 2020].

Iako bi prva opcija bila lakši izlaz, bila bi i najnepoštenija i oslabila bi obiteljska gospodarstva srednje veličine koja još uvijek čine srce poljoprivrede u mnogim zemljama, uključujući posebno Francusku [Bourget, 2020].

Druga bi opcija bila opravdanija jer bi uzela u obzir ekonomiju razmjera koju uživaju velika poljoprivredna gospodarstva, obuzdala utrku za širenjem i donekle ublažila vrlo nejednaku raspodjelu izravnih plaćanja. Prijedlog Europske komisije da se izravna plaćanja smanje na 60 000 eura i ograniče na 100 000 eura po farmi korak je u tom smjeru i mogao bi se čak pooštriti kako bi se izbjeglo kažnjavanje malih i srednjih poljoprivrednih gospodarstava, pod uvjetom da se uštede ostvarene postupnim smanjenjem i ograničenjima nisu redistribuirani unutar svake države članice, kao što je predložila Europska komisija, već su objedinjeni u cijeloj Europskoj uniji, budući da je ovo zajednička poljoprivredna politika, a ne jukstapozicija 27 nacionalnih poljoprivrednih politika [Bourget, 2020].

3.4.5. Potrebna koordinacija ZPP-a s drugim europskim politikama, posebice trgovinskom politikom

Iako je koordinacija ZPP-a s europskom politikom regionalnog razvoja i potporom istraživanju i inovacijama (IEP-AGRI) zadovoljavajuća, to se ne može reći za trgovinsku politiku Europske unije. Dva primjera ilustriraju nedosljednost između ZPP-a i europske trgovinske politike. Prvi se odnosi na sporazum između Europske komisije i zemalja tzv. MERCOSUR-a (Brazil, Argentina, Urugvaj, Paragvaj) koji omogućuje veći pristup uvozu goveđeg mesa iz tih zemalja, u vrijeme kada se potrošnja mesa u Europskoj uniji smanjuje i goveda imaju bitnu ulogu u održavanju travnjaka i života u teškim područjima kao što je središnji masiv [Bourget, 2020].

Drugi se odnosi na zaštićene oznake izvornosti (ZOI), čije priznanje u bilateralnim sporazumima sklopljenim s trećim zemljama Europska komisija s pravom ističe, dok potonja predlaže oslabljenje ZOI pod izlikom njihovog redefiniranja, tako što će ljudski faktor, koji su ipak bitni, neobvezni. Ako bi se ovaj prijedlog usvojio, to bi oslabilo mnoge poljoprivredne proizvode obuhvaćene ZOP-ima, ne samo vina, koja su dragulji francuske poljoprivrede, već i

proizvode od planinskog sira kao što su Comté ili Beaufort, koji osiguravaju vitalnost planinskog uzgoja [Bourget, 2020].

3.5. Potpore ZPP-a

Zajednička poljoprivredna politika Europske unije pruža različite vrste potpora poljoprivrednicima kako bi se potaknuo održivi razvoj, stabilnost dohotka i ruralni razvoj. Ključne vrste potpora obuhvaćaju:

1. Izravna plaćanja:

Ovo je prvi stup ZPP-a. Izravna plaćanja čine značajan dio proračuna ZPP-a i namijenjena su poljoprivrednicima kako bi se osigurala stabilnost njihovog dohotka. Ove potpore dodjeljuju se aktivnim poljoprivrednicima koji se bave minimalnom razinom poljoprivredne djelatnosti. Iznos plaćanja ovisi o površini zemljišta koju poljoprivrednik posjeduje, a za neke programe se gleda i broj životinja u poduzeću. Države članice su se dogovorile o minimalnim zahtjevima za primanje izravnih plaćanja, pri čemu je većina njih uspostavila ograničenje površine i financijsko ograničenje od 0,3 do 4 hektara, tj. između 100 i 500 eura. [Europski parlament, n.d.].

2. Potpora ruralnom razvoju:

Ovo je drugi stup ZPP-a. Sredstva iz ovog stupa koriste se za poticanje raznolikosti u ruralnim područjima, očuvanje okoliša, poboljšanje infrastrukture te povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Uključuje različite mjere kao što su investicije, potpore za male gospodarstvenike, poticanje ekološke poljoprivrede te podršku ruralnom turizmu. Razlika između prvog i drugog stupa je ta da prvi stup u potpunosti financira Europska unija, a drugi stup se financira iz fondova Europske unije i nacionalnih i regionalnih fondova [Europski parlament, n.d.].

3. Potpora mladim poljoprivrednicima:

Ovo je poseban program koji pruža potpore i olakšice mladim ljudima koji žele započeti ili preuzeti poljoprivredno gospodarstvo. U Europi je trenutno sve manje poljoprivrednika i kroz ove potpore, Europska unija želi potaknuti mlade da se krenu baviti poljoprivrednim djelatnostima. Trenutno je samo 6% poljoprivrednika koji su mlađi od 35 godina [Pejčić, n.d.]

4. Ekološki programi:

ZPP također promiče ekološku poljoprivredu i održivo upravljanje resursima kroz poticaje za ekološku proizvodnju. Ekološki izazovi s kojima se poljoprivreda susreće su zagađenje voda, korištenje pesticida, smanjenje kvalitete tla i korištenje gnojiva [Pejčić, n.d.].

5. Mjere tržišne podrške:

Ove mjere usmjerene su na održavanje stabilnosti tržišta poljoprivrednih proizvoda putem intervencija u slučaju kriza ili nepredviđenih situacija [Europski parlament, n.d.].

Važno je napomenuti da se ZPP redovito revidira i mijenja, te da su pojedinci potpora podložne promjenama u skladu s aktualnim političkim, ekonomskim i okolišnim uvjetima. Poljoprivrednici trebaju pratiti najnovije informacije i uvjete kako bi maksimalno iskoristili dostupne potpore.

4. TRŽIŠNE MJERE ZPP-a

Tržišne mjere su mjere i pravila za reguliranje i potporu plasiranja poljoprivrednih proizvoda na tržište. Njima se želi postići stabilnost poljoprivrednog tržišta, sprječavanje pogoršanja krize te se želi potaknuti potražanja i pomoći poljoprivrednom sektoru u Europskoj uniji da se bolje prilagodi tržištu. Ove mjere su dio Uredbe o zajedničkoj organizaciji tržišta prema kojem se utvrđuje element prema kojem će poljoprivreda Europske unije funkcionirati na jedinstvenom tržištu. Tržišne mjere ZPP-a financiraju se iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi [Europska komisija, n.d.].

U tržišne mjere spadaju i javne intervencije kojima vlada ili agencija države članice kupuju i skladište proizvode te ih kasnije tek prodaju na tržištu. Ovime pokušavaju spriječiti neodrživo smanjenje cijena. Javna intervencija ne događa se u svakom sektoru već samo u onima koji su izloženi promjenjivim cijenama. Kako bi se uklonila nestabilnost cijena, Europska unija je donijela mehanizam koji će ublažiti posljedice godina u kojoj su cijene bile posebno niske za poljoprivrednike. Javne intervencije koriste se za pšenicu, kukuruz, ječam, teletinu, govedinu, rižu, maslac i obrano mlijeko u prahu. Sva naveden roba se mora skladištiti po strogim kriterijima kvalitete. Poljoprivrednici dolaze do javnih intervencija putem fiksnih cijena ili natječaja. Kada su pitanju fiksne cijene, Europska unija utvrđuje fiksnu cijenu za količinu nekog proizvoda. Pomoću toga se utvrđuje najniža cijena i sprječava se pad cijene ispod te razine. U slučaju natječaja, ponuđač ponudi cijenu, a količina koja bude po cijeni nižoj od tržišne, otkupljuje se prema ponuđenoj cijeni. Kada se uvjeti na tržištu unaprijede, količina koja je kupljena po nižoj cijeni od tržišne, prodaje se preko javnog natječaja [Europska komisija, n.d.].

Uz javni sektor, Europska unija može pomoći i privatnom sektoru na način da im plaća troškove skladištenja njihovih poljoprivrednih proizvoda tijekom određenog vremenskog razdoblja. Na ovaj način se sprječava prezasićenost tržišta. Trenutno, skladištenje proizvoda privatnog sektora može se dodijeliti za svinjetinu, govedinu, maslinovo ulje, šećer, sir, maslac, obrano mlijeko u prahu, ovčetinu, kozje meso i lanena vlakna [Europska komisija, n.d.].

Pomoć javnom i privatnom sektoru ima uz sebe još i izvanredne tržišne mjere. Izvanredne mjere se primjenjuju u izvanrednim situacijama kada je potrebno intervenirati kako bi se spriječio pad cijena. Europska komisija kroz izvanredne mjere reagira u slučaju kada je Europska unija:

- U periodu velike neravnoteže na tržištu
- U slučaju izgubljenog povjerenja od strane potrošača zbog straha za javno zdravlje i/ili zdravlje životinja i biljaka

- U slučaju izvanrednih situacija.

Izvanredne mjere se ureduju preko pravnih osnova koje su određene u Uredbi (EU) 1308/2013 [Europska komisija, n.d.].

Ciljevi transparentnosti i praćenja tržišta uključuju pružanje dostupnih informacija svim sudionicima u lancu opskrbe hranom, posebice poljoprivrednicima i istraživačima s ograničenim resursima. To pomaže u donošenju informiranih poslovnih odluka i osiguravanju učinkovitog rada poljoprivrednih tržišta. Osim toga, praćenje razvoja poljoprivrednih tržišta omogućuje pravovremeno prepoznavanje potencijalnih rizika, što Komisiji omogućuje brzu provedbu potrebnih tržišnih mjera EU-a. Kako bi postigla te ciljeve, Komisija prikuplja informacije od država članica i dionika. Ove informacije nadopunjuju tržišne mjere EU-a, povećavaju transparentnost tržišta i šire se putem opservatorija tržišta i portala podataka o poljoprivrednoj hrani [Europska komisija, n.d.].

Kao dio tržišnih mjera su i carinske kvote. Pomoću carinskih kvota se dozvoljava uvoz određene količine proizvoda koja je unaprijed određena prema carinskim stopama koje su niže od carinskih stopa koje se inače primjenjuju. Carinske kvote koje su vezane uz poljoprivrednike se dijele na dvije metode. Prva metoda je metoda koja se naziva metoda prema redoslijedu dostavljanja zahtjeva. Ove carinske metode vodi Odjel za oporezivanje i carinsku uniju Europske komisije. Druga metoda je metoda u kojoj se upravlja carinskim kvotama putem poljoprivrednih dozvola. Njima upravlja Služba za poljoprivredu i ruralni razvoj Europske komisije [Europska komisija, n.d.].

5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA ZA RAZDOBLJE 2023. – 2027.

Zajednička poljoprivredna politika za razdoblje 2023. – 2027. godine ustanovljena je 2. prosinca 2021. godine potpisanim sporazumom. ZPP je moderna politika usmjerena na uspješnost i rezultate. Novi propisi u sporazumu, stupili su na snagu 1. siječnja 2023. godine, a najveći cilj ovog razdoblja je osigurati zeleniji i pravedniji ZPP koji će više voditi računa o uspješnosti. Propisima se želi osigurati budućnost svih europskih poljoprivrednika te se želi omogućiti velika potpora malim gospodarstvima i poljoprivrednicima. Na taj način će im se omogućiti fleksibilnost s obzirom na veće države članice Europske unije i moći će se lakše prilagoditi na njihove lokalne uvjete. Ova reforma će biti važna u ostvarivanju ciljeva strategije „od polja do stola“ i strategije za bioraznolikost. [Europska komisija, n.d.].

Nacionalni strateški planovi koji su potaknuti od strane Zajedničke poljoprivredne politike, izrađeni su od strane svake države članice u kojem planiraju potrebne buduće financije potrebne za tržišne mjere, dohodak i ruralni razvoj. Uključivanjem skupa opsežnih političkih mjera Komisije, koje se mogu prilagoditi potrebama i mogućnostima svake zemlje, u svoje strateške planove, države članice sudjelovale su u ostvarenju deset specifičnih ciljeva. Propisi ZPP-a uvode novi okvir za izvedbu, praćenje i evaluaciju koji uključuje zajednički skup pokazatelja. Procjene uspješnosti strateških planova u okviru ZPP-a svake dvije godine, zajedno s godišnjim izvješćima o uspješnosti, služit će kao osnova za praćenje pokazatelja za ocjenu koliko dobro zemlje članice EU-a ostvaruju ciljeve programa i ciljeve vrijednosti. Zajednička poljoprivredna politika za razdoblje 2023. – 2027. sadržava niz političkih reformi za potporu zemalja u tranziciji prema održivom šumarstvu i poljoprivredi u Europskoj uniji [Europska komisija, n.d.].

U sklopu zelenijeg ZPP-a za razdoblje 2023. – 2027., poljoprivreda se podupire više ako se ispunjavaju ciljevi europskog zelenog plana:

- **EKOSHEME** - Ekoprogrami za snažnije promicanje poljoprivrednih metoda i pristupa prihvatljivih klimi i okolišu (ekološki uzgoj, agroekologija, sekvestracija ugljika itd.) dobivaju najmanje 25 % proračuna za izravna plaćanja.) i poboljšati dobrobit životinja;
- **DOPRINOS CILJEVIMA ZELENOG PLANA** - nacionalni strateški planovi smješteni unutar okvira CAP-a podržavaju ciljeve zelenog plana (očekivani doprinos utvrđen je u preporukama CAP-a);

- **VEĆE ZELENE AMBICIJE** - planovi koji se nalaze u okviru CAP-a su u skladu s ekološkim i klimatskim propisima. Države članice Europske unije dužne su u pojedinačnim strateškim planovima u okviru Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) predstaviti ambicioznije klimatske i ekološke mjere te ažurirati planove kad god se promijene propisi u ovom području.
- **RURALNI RAZVOJ** - najmanje 35 posto sredstava izdvojeno je za mjere potpore klimi, bioraznolikosti, okolišu i dobrobiti životinja;
- **VEĆA UVJETOVANOST** – isplate poljoprivrednicima ove reforme su uvjetovane puno strožim zahtjevima. Posebno su zaštićena područja prašume i močvare;
- **BIORAZNOLIKOST I KLIMA** – 40% proračun Zajedničke poljoprivredne politike povezano je sa klimom, a 10% sa bioraznolikosti. To je jedan od strogih zahtjeva Europske unije;
- **OPERATIVNI PROGRAMI** – 15% rashoda u sektoru voća i povrća mora biti dodijeljeno za okoliš [Europska komisija, n.d.].

Zajednička poljoprivredna politika 2023. – 2027. usmjerava potporu onima kojima je potrebna:

- **PRERASPODJELA POTPORE DOHOTKU** – članice Europske unije moraju izdvojiti 10% svojih izravnih plaćanja kako bi se lakše financirali i raspodijelili dohodci manjih i srednjih poljoprivrednika;
- **AKTIVNI POLJOPRIVREDNICI** – novi zakoni propisali su da se svaki aktivni poljoprivrednik treba točno definirati. Ako nisu definirani, neće biti financirani od strane Europske unije kao aktivni poljoprivrednici;
- **SOCIJALNA UVJETOVANOST** – plaćanja su uvjetovana poštivanjem svih radnih standarda EU-a, a korisnike ovih potpora se potiče da osnuju bolju radnu kvalitetu u poduzeću;
- **KONVERGENCIJA PLAĆANJA** – dohodci su usklađeniji unutar zemlji članica i međusobno;
- **POTPORA MLADIM POLJOPRIVREDNICIMA** – najmanje 3% proračuna zemalja članica mora biti odvojeno za potporu mladim poljoprivrednicima. Potpora može biti u obliku ulaganja, dohotka ili početna potpora za osnivanje poduzeća;
- **POBOLJŠANJE RODNE RAVNOTEŽE** – ova vrsta potpore prvi put se nalazi u reformi ZPP-a, a zalaže se za ravnopravnost spolova unutar poljoprivrednog gospodarstva te se potiče rad žena u poljoprivredi [Europska komisija, n.d.].

Uz sve zahtjeve i gore navedena pravila, ZPP želi potaknuti i povećati konkurentnost u lancu opskrbe poljoprivredno-prehrambenog sektora na sljedeće načine:

- **BOLJA PREGOVARAČKA MOĆ** – pomoću novih pravila u reformi, potiče se suradnja između poljoprivrednika i omogućava im se kompenzacijska moć na tržištu;
- **USMJERENOST NA TRŽIŠTE** – potiče se da poljoprivredna gospodarstva Europske unije se usklade sa ponudom i potražnjom tržišta u Europi i svijetu;
- **PRIČUVA ZA KRIZE** – ZPP osigurava u razdoblju 2023. – 2027. osigurava 450 milijuna eura godišnje za slučaj da se u budućnosti dogodi kriza;
- **POTPORA U SEKTORU VINA** – određena su posebna pravila za povećanje potpora u vinskom sektoru [Europska komisija, n.d.].

Zajednička poljoprivredna politika za razdoblje 2023. – 2027. odredila je deset ključnih ciljeva. Ciljevi su bazirani na gospodarskoj, socijalnoj i okolišnoj temi, a temelj ciljeva bili su strateški planovi zemalja članica EU [Europska komisija, n.d.].

Slika 1. Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2023. – 2027.

Izvor: Europska komisija, n.d. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_hr

[pristupljeno: 7. veljače 2024].

Deset ciljeva ZPP-a navedeni su iznad na Slici 1. i potrebno ih je pobliže objasniti. Svaki cilj zasebno ima veliku političku važnost [Europska komisija, n.d.].

1. **PRAVEDAN PRIHOD** - Potpora održivom dohotku poljoprivrednika važna je zbog dugoročne sigurnosti opskrbe hranom te poljoprivredne raznolikosti. Važna je i zbog održavanja učestale poljoprivredne proizvodnje.
2. **KONKURENTNOST** – glavni cilj je povećavanje konkurentnosti poljoprivrednih poduzeća te se poduzeća usmjeravaju na tehnologije, istraživanja i digitalizaciju.
3. **VRIJEDNOSNI LANAC PREHRAMBENIH PROIZVODA** – cilj je poboljšati položaj poljoprivrednika u opskrbnom lancu.
4. **KLIMATSKE PROMJENE** – želi se potaknuti smanjenje stakleničkih plinova, povećanje protruzije ugljika i promicanje održive energije. Time se žele smanjiti nagle klimatske promjene.
5. **BRIGA O OKOLIŠU** – potiče se iskorištavanje prirodnih resursa kao npr. voda, zemlja, zrak. Iskorištavanjem prirodnih resursa, smanjiti će se prečesto korištenje kemikalija.
6. **KRAJOBRAZI** – želi se smanjiti bioraznolikost te povećati ekosustav u staništu.
7. **GENERACIJSKA OBNOVA** – žele se potaknuti i privući mladi poljoprivrednici kako bi se posao nastavio kroz generaciju.
8. **RURALNA PODRUČJA** – ZPP počinje promicati zapošljavanje, rodnu ravnopravnost (žele zastupiti više žena u poljoprivredi) te potiču socijalnu uključenost i održivo šumarstvo.
9. **HRANA I ZDRAVLJE** – Europska unija želi da sva poljoprivredna hrana bude visoko kvalitetna, sigurna i zdrava za njene potrošače.
10. **ZNANJE I INOVACIJA** – u poljoprivredu se trebaju uvesti novi mehanizmi, odnosno nove tehnologije. Poljoprivrednici žele raditi na svojim inovacijama i razmjeni znanja [Europska komisija, n.d.].

6. FINANCIRANJE ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE

Višegodišnji financijski okvir EU-a (VFO) za razdoblje 2021. – 2027., odobren 17. prosinca 2020., to predstavlja 1,21 bilijuna eura (po trenutnim cijenama), plus dodatnih 808 milijardi eura iz sljedeće generacije EU instrumenta za oporavak. Ukupna izdvajanja Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) iznose 386,6 milijardi eura, raspoređenih između dva fonda (često se nazivaju "dva stupa" ZPP):

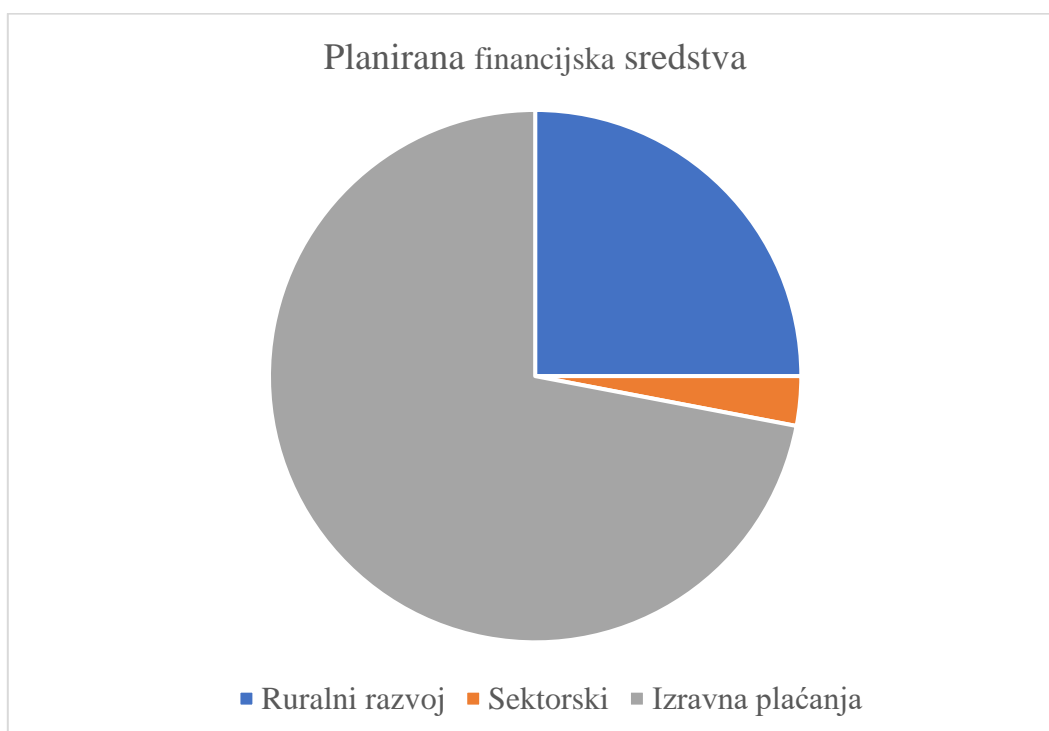
Europski poljoprivredni jamstveni fond (EFJP)

EAGF („prvi stup” CAP-a) ima alokaciju od 291,1 milijardu eura. Do 270 milijardi eura osigurat će se za programe potpore dohotku, a ostatak će biti namijenjen potpori poljoprivrednim tržištima [Europska komisija, n.d.].

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD)

Za EPRFD ("drugi stup" PPB-a), ukupna alokacija iznosi 95,5 milijardi eura. Ovaj iznos uključuje 8,1 milijardu eura iz EU-ovog instrumenta za oporavak sljedeće generacije za pomoć u suočavanju s izazovima koje donosi pandemija COVID-19. Oko 30% sredstava za oporavak postalo je dostupno 2021., a preostalih 70% oslobođeno je 2022. [Europska komisija, n.d.].

Grafikon 1. Planirana financijska izdvajanja u okviru Strateških planova ZPP-a 2023. - 2027.

Izvor: izrada autora prema Europska komisija (n.d.). Dostupno na:

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap_hr

[pristupljeno: 12. veljače 2024].

Tijekom prve dvije godine VFO-a 2021. – 2027., alokacije ZPP-a provodile su se prema prijelaznoj uredbi, usvojenoj 23. prosinca 2020., čime je osiguran nesmetan prijelaz na strateške planove ZPP-a, čija je provedba započela 1. siječnja 2023 [Europska komisija, n.d.].

Strateški planovi ZPP-a dopuštaju veću fleksibilnost između dva fonda i integriraju ambicije Europskog zelenog plana, posebno strategije Od farme do stola. Ukupno će 40% ukupnih rashoda CAP-a biti posvećeno klimatskim mjerama. Prema Strateškim planovima PPB-a, ciljevi financiranja PPB-a ostaju isti, ali su definirani specifičniji ciljevi koji odražavaju izazove poljoprivrednog sektora i ruralnog razvoja Europske unije. strateškim planovima ZPP-a izgrađeni su oko sljedećih devet specifičnih ciljeva (OS):

- SO1: Podrška održivom poljoprivrednom prihodu i otpornosti diljem Unije radi povećanja sigurnosti hrane;
- SO2: Poboljšati tržišnu orijentaciju i povećati konkurentnost;
- SO3: Poboljšati položaj poljoprivrednika u lancu vrijednosti;
- SO4: Doprinijeti ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi, kao i održivoj energiji;
- SO5: Poticati održivi razvoj i učinkovito upravljanje prirodnim resursima kao što su voda, tlo i zrak;
- SO6: Doprinos zaštiti biološke raznolikosti, poboljšanje usluga ekosustava i očuvanje staništa i krajolika;
- SO7: Privući mlade poljoprivrednike i olakšati poslovni razvoj u ruralnim područjima;
- SO8: Promicanje zapošljavanja, rasta, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući bioekonomiju i održivo šumarstvo;
- SO9: poboljšati odgovor poljoprivrede EU-a na društvene zahtjeve za hranom i zdravljem, uključujući održivu, sigurnu i hranjivu hranu, kao i dobrobit životinja;
- Međusektorski cilj: osim toga, međusektorski cilj ima za cilj promicanje znanja, inovacija i računalnih sposobnosti u poljoprivredi [Europska komisija, n.d.].

Sredstvima ZPP-a upravlja se na način da Komisija snosi cjelokupnu odgovornost za financijsko upravljanje ZPP-om i obično ne vrši plaćanja korisnicima. Većina proračuna ZPP-a provodi se pod takozvanim „podijeljenim upravljanjem” između Komisije i zemalja EU-a, pri čemu se mali dio proračuna ZPP-a provodi pod „izravnim upravljanjem”, tj. izravno od strane Komisije [Europska komisija, n.d.].

Podijeljeno upravljanje predstavlja 99,3 % proračuna ZPP-a – uključujući izdvajanja za potporu prihodima, ruralni razvoj i tržišne mjere – provodi se prema načelu podijeljenog upravljanja između Komisije i zemalja EU-a [Europska komisija, n.d.].

Uloga zemalja Europske unije je da pod podijeljenim upravljanjem, zadaće koje se odnose na izvršenje proračuna delegirane su zemljama EU-a, koje poduzimaju sve potrebne mjere za zaštitu financijskih interesa Unije. Zemlje EU-a odgovorne su za uspostavu sustava upravljanja i kontrole plaćanja koji je u skladu s propisima EU-a. Oni moraju osigurati da ovaj sustav učinkovito funkcionira i da je sposoban spriječiti, otkriti i ispraviti nepravilnosti. Osim toga, zemlje trebaju imati IT sustave koji prikupljaju i izvješćuju o podacima o učinku za rashode prema strateškim planovima ZPP-a [Europska komisija, n.d.].

Uloga Europske komisije je ta da ima nadzornu ulogu, osiguravajući da su aranžmani koji uređuju sustav upravljanja i kontrole usklađeni. To čini provjerom učinkovitog funkcioniranja ovog sustava i uvođenjem financijskih ispravaka, gdje je to potrebno. Zemlje EU-a vrše plaćanja korisnicima CAP-a putem službeno imenovanih tijela koja se nazivaju agencijama za plaćanje. Agencije za plaćanja se akreditiraju prema detaljnim kriterijima koje definira Komisija; mora osigurati prihvatljivost svih zahtjeva za financiranje i pravilno izvršenje plaćanja prema poljoprivrednicima i drugim korisnicima ZPP-a. Svi troškovi evidentirani su u godišnjim računima agencija za plaćanja i podliježu dodatnim razinama praćenja, kontrole i revizije unutar okvira postupak financijskog jamstva [Europska komisija, n.d.].

Izravno upravljanje iznosi otprilike 0,5 % proračuna ZPP-a upravlja izravno Komisija (uključujući izdvajanja za delegacije EU-a i izvršne agencije EU-a). Ovo financiranje osigurava:

- aktivnosti tehničke i administrativne potpore koje su potrebne za provedbu ZPP-a, uključujući ankete i praćenje, mjere inspekcije i revizije te održavanje poljoprivrednih računovodstvenih IT sustava;
- aktivnosti promicanja poljoprivrednih proizvoda EU-a od strane međunarodnih organizacija, izvršnih agencija i same Komisije.

Komisija također daje bespovratna sredstva za mjere informiranja u vezi sa ZPP-om i izdaje ugovore za usluge trećih strana, kao što su studije i evaluacije, tehnička pomoć i obuka,

promidžba, savjetovanje i konferencije. Ugovori o uslugama sklapaju se nakon raspisivanja natječaja [Europska komisija, n.d.].

Republika Hrvatska susrela se s izazovima u primarnom sektoru nakon što je postala članica Europske unije. U 2020. godini sektor poljoprivrede, koji obuhvaća ribarstvo i šumarstvo, doprinio je 3,3% ukupnom BDP-u zemlje i zapošljavao je 6,2% radne snage. Ove brojke premašuju prosječni udio primarnog sektora u Europskoj uniji, gdje je iste godine činio 1,7% BDP-a i zapošljavao 4,5% radne snage [Ruralni razvoj, 2022].

Od 2008. do 2017. njihova prilagodba promjenjivim gospodarskim uvjetima rezultirala je padom uspješnosti poljoprivrednog sektora u odnosu na ostatak gospodarstva [Ruralni razvoj, 2022].

Sektor poljoprivrede doživio je dosljedan pad proizvodnje, s godišnjim prosječnim padom od 3,7%. Slično tome, bruto dodana vrijednost (PDV) poljoprivrednog sektora zabilježila je prosječni pad od 4,3% godišnje. Međutim, od 2018. godine vidljiv je oporavak poljoprivredne aktivnosti u Republici Hrvatskoj [Ruralni razvoj, 2022].

Predviđeni porast vrijednosti poljoprivredne proizvodnje procjenjuje se na oko 7%, dok se rast PDV-a očekuje na 12,4%. Većina poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj usmjerena je na usjeve male vrijednosti, pri čemu žitarice zauzimaju oko 60% obradivih površina. Ovaj naglasak na usjevima niske vrijednosti sprječava potencijal za povećanje produktivnosti zemlje [Ruralni razvoj, 2022].

Od 2008. do 2017. godine zamjetan je pad produktivnosti zemljišta. U prosjeku, bruto poljoprivredna proizvodnja po korištenoj poljoprivrednoj površini manja je za 5,2% godišnje, dok je PDV po korištenoj poljoprivrednoj površini smanjen za 6,2% godišnje. U ovom je razdoblju također došlo do stalnog pada ukupne produktivnosti [Ruralni razvoj, 2022].

Produktivnost rada, mjerena bruto poljoprivrednom proizvodnjom po jedinici vremena, ključni je pokazatelj učinkovitosti rada. Na godišnjoj razini prosječno smanjenje rada iznosilo je 1,9%, dok je prosječno godišnje smanjenje PDV-a po jedinici rada bilo 2,6% [Ruralni razvoj, 2022].

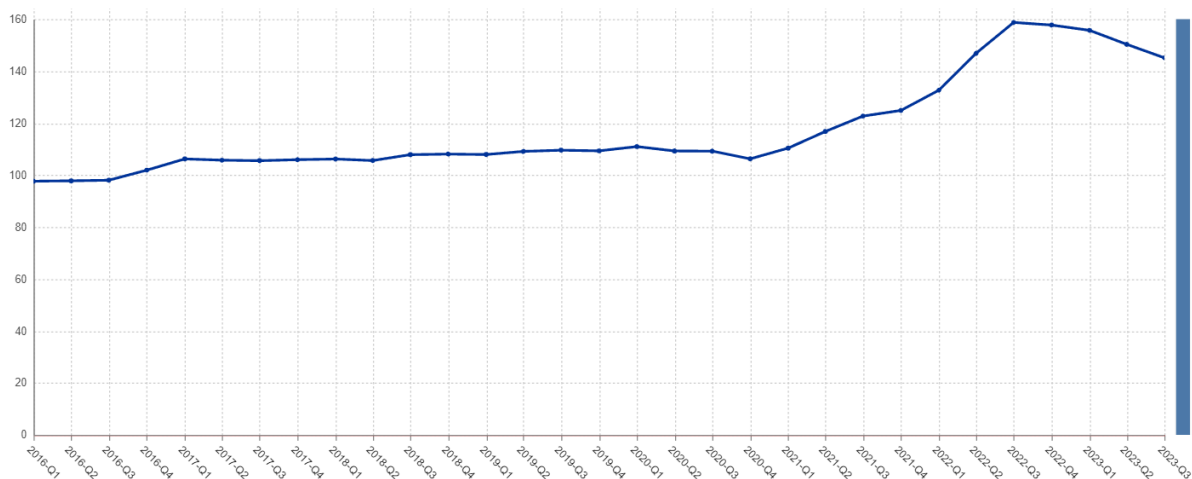
7. ANALIZA POLJOPRIVREDE NA PRIMJERU REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE SLOVENIJE

Globalna proizvodnja hrane trebala bi se udvostručiti do 2050. kako bi se osiguralo dovoljno hrane za stanovništvo i promjenu prehrambenih navika. Proizvodnja hrane pod utjecajem je utjecaja klimatskih promjena na biološku raznolikost, kvalitetu vode i tla te potražnje na globalnom tržištu. Pravila o tome kako poljoprivrednici uzgajaju svoje usjeve i životinje u Europi uvelike su se promijenila u posljednjih nekoliko godina kako bi im pomogla u suočavanju s novim problemima i zadovoljila potrebe ljudi koji kupuju njihovu hranu. Ova Direktiva pokriva širok raspon sektora, uključujući kvalitetu hrane, trgovinu i promicanje poljoprivrednih proizvoda EU-a. EU financijski podupire svoje poljoprivrednike, promiče održive i ekološki prihvatljive prakse te ulaže u ruralni razvoj. Institucije EU-a surađuju u donošenju, provedbi, praćenju i ocjenjivanju prehrambene i poljoprivredne politike. Nacionalne i lokalne vlasti provode pravila dogovorena na razini EU [Europska unija, n.d.].

Cijene poljoprivrednih proizvoda u EU-u za outpute i inpute koji nisu povezani s ulaganjima smanjile su se u trećem tromjesečju 2023., što je potvrdilo zaokret od snažnog rasta cijena tijekom 2021. i 2022. Ovi posljednji podaci ukazuju na ponovno smirivanje svjetskih poljoprivrednih tržišta nakon razdoblja poremećaja [Eurostat, 2023].

Prosječna cijena poljoprivrednih proizvoda koju poljoprivrednici dobiju na poljoprivrednom gospodarstvu smanjila se za 9 % u trećem tromjesečju 2023. u usporedbi s istim tromjesečjem 2022. Došlo je i do ubrzanja stope pada cijena poljoprivrednih inputa koja nije povezana s ulaganjima s – 5 % u drugom tromjesečju 2023. na – 11 % u trećem tromjesečju [Eurostat, 2023].

Grafikon 2. Indeksi cijena poljoprivrednih proizvoda

Izvor: izrada autora prema Eurostat (2023.) Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/apri_pi15_outq/default/line?lang=en

[pristupljeno: 16. veljače 2024].

Najveći rast cijena poljoprivrednih proizvoda dogodio se u trećem kvartalu 2022. (+30% u odnosu na isti kvartal 2021.). Potom se rast cijena značajno usporio sve dok nije pao u trećem kvartalu 2023.: +26% u četvrtom kvartalu 2022., +17% u prvom kvartalu 2023. i +2% u drugom kvartalu ove godine. Sveukupni pad cijena poljoprivrednih proizvoda u trećem tromjesečju 2023. odražava velike razlike među pojedinim proizvodima. Prosječna cijena žitarica pala je za oko trećinu (-32%, uključujući raž i sirak, pšenicu te pir i ječam). Snažno je pala i cijena mlijeka (-15%), dok je umjereniji pad zabilježen među ostalima kod voća (-5%) i peradi (-3%). S druge strane, snažan rast cijena zabilježen je i u trećem tromjesečju 2023. Najveći rast bilježi maslinovo ulje (+73% u odnosu na isti kvartal 2022.), a slijede ga sirovine i biljke koje se koriste u tkanju. (+50%).), krumpir (ostali krumpir + 48%, krumpir uključujući sjemenski i konzumni krumpir + 30%) i šećerna repa (+ 44%). Među rashodima koji nisu vezani uz investicije najviše su pale cijene gnojiva i poboljšivača tla (-36%), energije i maziva (-18%) te stočne hrane (-12%) [Eurostat, 2023].

S obzirom na Zajedničku poljoprivrednu politiku Hrvatske za usporedbu će se uzeti i Zajednička poljoprivredna politika Slovenije. Kako bi usporedba podataka bila vjerodostojna, Slovenija je uzeta za primjer kao zemlja koja je slična Hrvatskoj po poljoprivrednoj kulturi jer Hrvatska sa Slovenijom dijeli granicu. Slovenija kao susjedna država je po podacima vrlo slična Hrvatskoj iako je ušla u Europsku uniju šest godina prije Hrvatske.

Europska komisija odobrila je 28. listopada 2022. godine Slovenski strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) za razdoblje 2023.-2027. Ovo je važan dokument poljoprivredne politike sa sjedištem u Sloveniji, koji se u sljedećem planu fokusira na dugoročnu sigurnost hrane, održivi razvoj slovenske poljoprivrede, šumarstva, prehrambene industrije i održivi ruralni razvoj. Do 2027. Slovenija će slijediti tri sveobuhvatna (i devet specifičnih) ciljeva ZPP-a definiranih pravnim okvirom: rješavanje poljoprivrednog sektora, zaštita okoliša, zaštita klime i održivi ruralni razvoj. Kako je planirano, Slovenija je počela provoditi Strateški plan od 1. siječnja 2023. godine. ZPP Strateški plan 2023. - 2027. potvrđuje zahtjeve za održivom i konkurentnom proizvodnjom i održivošću hrane, posebice u pogledu održavanja proizvodnih kapaciteta i veličine poljoprivrednog zemljišta, osiguravanja stabilne i održive poljoprivredne proizvodnje te osiguravanja ravnopravnosti poljoprivrednika kroz povlačenje prava plaćanja. U vremenima klimatskih promjena mladi poljoprivrednici imat će priliku osnovati i obnoviti

gospodarstva kako bi razvili svoje gospodarstvo, a to će biti olakšano naporima Slovenije da obnovi generaciju slovenske poljoprivrede. Mjere za rješavanje ekoloških i klimatskih izazova dosad su najambicioznije, a usmjerene su na zaštitu i upravljanje prirodnim resursima, ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama te zaštitu ekosustava. Ukupno za provedbu ZPP-a 2023. - 2027. 1.798.311.677 eura. Njih 683.500.469 eura ide u prvi stup ZPP-a (sektor vina i piva, izravna plaćanja te pčelarstvo) a u drugi stup ZPP-a (ruralni razvoj) 1.114.811.208 (550.850.960 eura je iz proračuna Europske unije, a 563.960.248 iz državnog proračuna Republike Slovenije [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i prehrane, 2022]).

Europska komisija odobrila je 28. listopada 2022. godine Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Republike Hrvatske za razdoblje 2023.-2027. Ovaj plan je ključan za razvoj hrvatske poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja, s ciljem osiguravanja dugoročne sigurnosti hrane, održivog razvoja i zaštite okoliša [Vlada Republike Hrvatske, 2022].

Za implementaciju Strateškog plana ZPP-a u Hrvatskoj predviđeno je ukupno 3,78 milijardi eura. Ova sredstva podijeljena su na tri glavna stupa:

1. **Izravna plaćanja:** 1,87 milijardi eura namijenjeno je za izravna plaćanja poljoprivrednicima, čime se osigurava stabilan prihod i podržava konkurentnost sektora.
2. **Sektorska potpora:** 62,49 milijuna eura, uključujući financiranje za vinogradarstvo, pčelarstvo i druge specifične sektore.
3. **Ruralni razvoj:** 1,81 milijardi eura osigurano je za razvoj ruralnih područja, s posebnim fokusom na ekološku poljoprivredu, mlade poljoprivrednike, te modernizaciju i inovacije u poljoprivrednoj proizvodnji [EU fondovi, 2022].

Strateški plan uključuje nekoliko ključnih ciljeva:

- **Ekološka poljoprivreda:** Planira se izdvojiti više od 237 milijuna eura za ekološku poljoprivredu, uključujući dodatne natječaje i podršku za ekološke proizvođače.
- **Mladi poljoprivrednici:** Za mlade poljoprivrednike osigurano je 114 milijuna eura, uz povećanu potporu i olakšane uvjete za kupnju poljoprivrednog zemljišta.
- **Klimatske promjene:** Predviđene su mjere za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena, uključujući investicije u navodnjavanje, obnovljive izvore energije i zaštitu prirodnih resursa [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2022].

Plan također uključuje podršku za udruživanje poljoprivrednika kroz osnivanje i rad proizvođačkih organizacija, čime se jača njihova tržišna pozicija i skraćuje lanac opskrbe hranom. Pored toga, osigurane su dodatne potpore za brendiranje i sudjelovanje u sustavima kvalitete na EU i nacionalnoj razini [Ruralni razvoj, 2022].

Ova strategija ima za cilj povećanje produktivnosti, konkurentnosti i održivosti hrvatske poljoprivrede, te osigurava podršku ruralnim zajednicama kroz razne intervencije i investicije koje doprinose očuvanju okoliša i ruralnog krajobraza.

Oba Strateška plana Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) za razdoblje 2023.-2027., slovenski i hrvatski, predstavljaju ključne dokumente za razvoj poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja u svojim zemljama. Unatoč nekim razlikama, oba plana imaju slične ciljeve i pristupe. Obje države se fokusiraju na dugoročnu sigurnost hrane, održivi razvoj poljoprivrede i šumarstva te prehrambene industrije. Hrvatska je dobila veću financijsku podršku nego Slovenija, ali će ih i rasporediti na različita područja poljoprivrednog sektora. Sloveniji je osigurano 1,80 milijardi eura, dok je Hrvatskoj ukupno predviđeno 3,78 milijardi eura. Za mlade poljoprivrednike u Hrvatskoj je osigurano 114 milijuna eura i podršku pri kupnji poljoprivrednog zemljišta, a u Sloveniji im je već omogućeno osnivanje i obnova gospodarstava. U obje države su predviđene mjere za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena te se ulaže u obnovljive izvore energije. Oba plana imaju za cilj povećanje produktivnosti, konkurentnosti i održivosti poljoprivrednih sektora u svojim zemljama, uz osiguravanje podrške ruralnim zajednicama kroz razne intervencije i investicije koje doprinose očuvanju okoliša i ruralnog krajobraza. U sljedećim grafičkim prikazima pokazati će se podatci za 2020. godinu, i kasnije će se usporediti s podacima iz 2018. i 2019. godine.

Tablica 1. Glavni pokazatelji i brojke Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu.

	HRVATSKA	SLOVENIJA
	2020.	2020.
Stanovništvo	4 058 165	2 095 861
Nominalni BDP u tekućim cijenama	49 283 milijuna EUR	46 297 milijuna EUR
BDP po stanovniku u tekućim cijenama	11 987	21 901
BDP po glavi stanovnika prema kupovnoj moći	18 900 PPS ¹	26 100 PPS

Izvoz (roba i usluge)	19 259 milijuna EUR	34 760 milijuna EUR
Uvoz (roba i usluge)	21 569 milijuna EUR	31 188 milijuna EUR
Saldo (roba i usluge)	- 2 310 milijuna EUR	3 572 milijuna EUR
Izvoz poljoprivrednih proizvoda	2 270 milijuna EUR	2 179 milijuna EUR
Uvoz poljoprivrednih proizvoda	3 160 milijuna EUR	2 917 milijuna EUR

¹PPS – *price per share* – cijena po dionici

Izvor: Izrada autora prema Europska komisija (2021.) [pristupljeno: 2. kolovoza 2024.]

(https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/deb081a4-942a-43cd-ac31-924161c13a6e_en?filename=agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf
https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/997f9dda-a3f2-4774-96b1-4ce397d83a8b_en?filename=agri-statistical-factsheet-sl_en.pdf)

Na temelju podataka u tablici mogu se izvući zanimljivi zaključci o gospodarstvu Hrvatske i Slovenije u 2020. godini. Hrvatska ima oko 4,06 milijuna stanovnika, dok Slovenija ima oko 2,1 milijun stanovnika. Hrvatska je gotovo duplo veća po broju stanovnika. Nominalni BDP Hrvatske iznosi 49,283 milijuna eura, dok je slovenski nešto manji i iznosi 46,297 milijuna eura. Iako Hrvatska ima veći broj stanovnika, nominalni BDP tek je malo viši od onog u Sloveniji, što ukazuje na nižu produktivnost ili gospodarsku aktivnost po stanovniku u Hrvatskoj. Hrvatska ima BDP po glavi stanovnika od 11.987 eura, dok je u Sloveniji taj iznos 21.901 euro. Ovaj pokazatelj jasno pokazuje da je Slovenija ekonomski razvijenija na pojedinačnoj razini, s BDP-om po stanovniku gotovo dvostruko većim od hrvatskog. BDP po stanovniku prema kupovnoj moći u Hrvatskoj iznosi 18.900 PPS, dok je u Sloveniji 26.100 PPS. Slovenija i ovdje pokazuje značajno veću gospodarsku moć od Hrvatske, što ukazuje na bolji životni standard i veću kupovnu moć njezinih stanovnika. Hrvatska izvozi roba i usluga u vrijednosti od 19,259 milijuna eura, a Slovenija znatno više, 34,760 milijuna eura. Hrvatska uvozi roba i usluga u vrijednosti od 21,569 milijuna eura, a Slovenija u vrijednosti od 31,188 milijuna eura. Hrvatska ima negativnu vanjskotrgovinsku bilancu od -2,310 milijuna eura, a Slovenija pozitivnu od 3,572 milijuna eura. Slovenija ima značajno bolje izvozne rezultate, dok Hrvatska ima negativnu trgovinsku bilancu, što znači da više uvozi nego izvozi. Hrvatska je izvezla poljoprivredne proizvode u vrijednosti od 2,270 milijuna eura, a Slovenija 2,179 milijuna eura. Hrvatska je uvezla poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti od 3,160 milijuna

eur, a Slovenija za 2,917 milijuna eura. U oba slučaja Hrvatska ima veću vrijednost izvoza i uvoza poljoprivrednih proizvoda, ali ima i veći deficit u robnoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda (deficit od -890 milijuna eura u odnosu na - 738 milijuna eura u Sloveniji). Slovenija, unatoč malom broju stanovnika, pokazuje znatno veću gospodarsku uspješnost po stanovniku, kako u nominalnom BDP-u tako i u BDP-u prilagođenom kupovnoj moći. Vanjskotrgovinska bilanca također je pozitivna, dok Hrvatska bilježi deficit. To pokazuje višu razinu produktivnosti i gospodarskog razvoja u Sloveniji nego u Hrvatskoj.

Tablica 2. Rashodi Zajedničke poljoprivredne politike Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu.

	HRVATSKA	SLOVENIJA
	2020.	2020.
	U tisućama EUR	U tisućama EUR
Odvojene izravne pomoći	266 453	115 572
Ostale izravne pomoći	50 885	17 372
Dodatni iznosi pomoći	0	0
Naknada izravnih pomoći u odnosu prema financijskoj disciplini		925
Izravna plaćanja (ukupno)	317 338	133 869
Maslinovo ulje	0	0
Tekstilne biljke	0	0
Voće i povrće		
Vinski sektor	10 088	5 008
Promocija		846
Ostali biljni proizvodi/mjere		
Mlijeko i mliječni proizvodi		
Govedina i teletina	0	0
Ovčje i kozje meso	0	0
Svinjsko meso, jaja, perad i ostalo	1 002	287
Školske sheme ²	1 970	881
Tržišne mjere (ukupno)	13 061	7 022
Ruralni razvoj (ukupno)	282 343	120 721
UKUPNO	612 741	261 611

²Provedba programa na temelju školskih godina; nadoknada moguća u sljedećoj financijskoj godini

Izvor: Izrada autora prema Europska komisija (2021.) [pristupljeno: 2. kolovoza 2024.]

(https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/deb081a4-942a-43cd-ac31-924161c13a6e_en?filename=agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf

https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/997f9dda-a3f2-4774-96b1-4ce397d83a8b_en?filename=agri-statistical-factsheet-sl_en.pdf)

Na osnovu podataka iz ove tablice, mogu se proučiti razlike u izravnim plaćanjima i ulaganjima u ruralni razvoj između Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu. Ukupna izravna plaćanja u Hrvatskoj iznose 317.338 tisuća eura, dok su u Sloveniji znatno manja, s iznosom od 133.869 tisuća eura. Veći dio ovih plaćanja u obje zemlje dolazi iz odvojenih izravnih pomoći, pri čemu Hrvatska izdvaja 266.453 tisuća eura, a Slovenija 115.572 tisuća eura. Ostale izravne pomoći također su veće u Hrvatskoj, iznoseći 50.885 tisuća eura u usporedbi s 17.372 tisuća eura u Sloveniji. Ove brojke jasno pokazuju da Hrvatska dobiva i troši znatno više sredstava na izravna plaćanja u poljoprivredi nego Slovenija.

Vinski sektor dobiva potporu u obje zemlje, pri čemu Hrvatska izdvaja 10.088 tisuća eura, a Slovenija 5.008 tisuća eura. Promocija dobiva specifična sredstva samo u Sloveniji, u iznosu od 846 tisuća eura, dok Hrvatska ne ulaže novčana sredstva ZPP-a u promociju.

U stavkama vezanim uz mlijeko i mliječne proizvode, govedinu i teletinu, te ovčje i kozje meso, obje zemlje nemaju posebne izdatke. Kada je riječ o svinjskom mesu, jajima, peradi i ostalim kategorijama, Hrvatska izdvaja 1.002 tisuća eura, dok Slovenija izdvaja znatno manje, 287 tisuća eura. Što se tiče školskih shema, Hrvatska ulaže 1.970 tisuća eura, dok Slovenija ulaže 881 tisuću eura. Ova stavka odnosi se na potporu programima unutar školskog sustava.

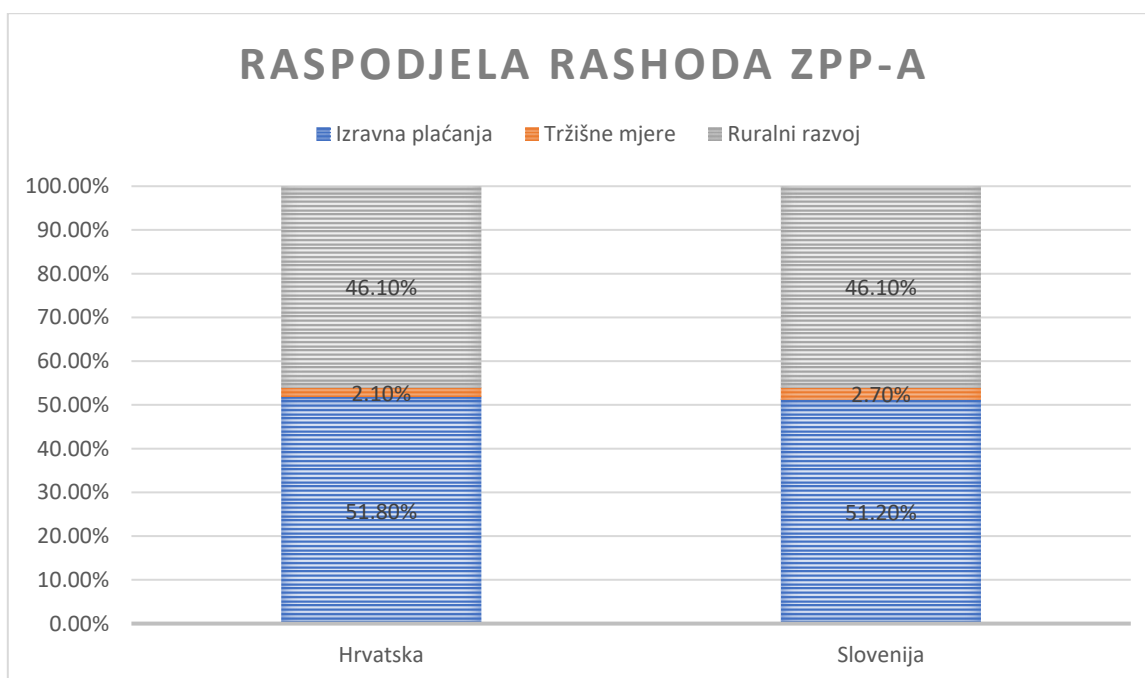
U ukupnim tržišnim mjerama, Hrvatska izdvaja 13.061 tisuća eura, što je gotovo dvostruko više nego u Sloveniji, koja izdvaja 7.022 tisuća eura. Ruralni razvoj u Hrvatskoj podržan je s 282.343 tisuća eura, dok Slovenija ulaže 120.721 tisuća eura.

Ove brojke jasno ukazuju na značajnu razliku u pristupu i financiranju ruralnog razvoja, pri čemu Hrvatska znatno više ulaže u ovaj segment. Ukupna izdvajanja iz ovih kategorija u Hrvatskoj iznose 612.741 tisuća eura, dok u Sloveniji iznose 261.611 tisuća eura.

Ovi podaci pokazuju da Hrvatska značajno više ulaže u poljoprivredu i ruralni razvoj u usporedbi sa Slovenijom. Hrvatska očigledno ulaže znatno više sredstava u različite aspekte

poljoprivrede i ruralnog razvoja nego Slovenija. To uključuje izravna plaćanja, tržišne mjere i ruralni razvoj, s ukupnim izdvajanjima koja su gotovo 2,5 puta veća nego u Sloveniji. S druge strane, Slovenija je usmjerila neka sredstva na promociju, što u Hrvatskoj nije zabilježeno. Prema ovim podacima, Hrvatska se čini kao zemlja s intenzivnijim potporama poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Grafikon 3. Raspodjela rashoda Zajedničke poljoprivredne politike Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu.

Izvor: Izrada autora prema Europska komisija (2021.) [pristupljeno: 2. kolovoza 2024.]

(https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/deb081a4-942a-43cd-ac31-924161c13a6e_en?filename=agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf

https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/997f9dda-a3f2-4774-96b1-4ce397d83a8b_en?filename=agri-statistical-factsheet-sl_en.pdf)

Grafikon prikazuje raspodjelu rashoda Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) između Hrvatske i Slovenije prema trima glavnim kategorijama: izravna plaćanja, tržišne mjere, i ruralni razvoj. Izravna plaćanja koja su u grafikonu prikazana plavom bojom, pokazuju kako više od 50% rashoda ZPP-a odlazi upravo na njih. Odnosno, značajan dio sredstava troši se na izravna plaćanja poljoprivrednicima. Hrvatska plaća 0,60% više nego Slovenija. Tržišne mjere su obojane narančastom bojom i one prikazuju mali dio koje države izdvajaju za plaćanje. U Hrvatskoj predstavljaju 2,10% ukupnih rashoda, a u Sloveniji 2,70%. Posljednji je ruralni

razvoj koji je prikazan sivom bojom i u obje države iznosi 46,10%. Obje zemlje troše isti postotak svojih ukupnih rashoda na ruralni razvoj, što također čini značajan dio njihovih rashoda, gotovo jednako važan kao i izravna plaćanja. Raspodjela rashoda pokazuje da obje zemlje imaju slične prioritete kada je riječ o poljoprivrednim politikama, usmjeravajući većinu svojih sredstava prema izravnim plaćanjima i ruralnom razvoju.

Tablica 3. Poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj i Sloveniji za razdoblje od 2018. do 2020. godine.

Izlazne komponente (realne cijene)	HRVATSKA			SLOVENIJA		
	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
	U milijunima EUR					
Žitarice:	378	367	383	78	76	84
Pšenica i pir	118	120	120	17	20	20
Raž i soržica		1	0	1	1	0
Ječam	32	37	39	11	12	13
Zob i ljetne žitarice	9	9	5		1	0
Kukuruz u znu	211	191	213	45	38	44
Riža		0	0		0	0
Druge žitarice	8	9	6	5	5	6
Industrijski usjevi:	228	210	250	34	33	34
Uljane sjemenke i uljasti plodovi	163	137	156	10	10	12
Proteinske kulture	10	11	9		0	0
Sirovi duhan	18	20	27		0	0
Šećerna repa	25	31	39		0	0
Ostali industrijski usjevi	11	11	19	24	22	22
Krmno bilje	208	236	265	185	181	173
Povrće i hortikulturni proizvodi	189	244	249	117	138	140
Krumpir	24	21	30	17	22	25
Voće	66	63	71	125	75	116
Vino	195	122	120	164	127	102

Maslinovo ulje	36	41	40	9	4	6
Ostali biljni proizvodi		0	0		0	0
Izlaz usjeva	1 325	1 304	1 408	729	657	681

Izvor: Izrada autora prema Europska komisija (2021.) [pristupljeno: 2. kolovoza 2024.]

(https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/deb081a4-942a-43cd-ac31-924161c13a6e_en?filename=agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf

https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/997f9dda-a3f2-4774-96b1-4ce397d83a8b_en?filename=agri-statistical-factsheet-sl_en.pdf)

Na osnovu podataka o poljoprivrednoj proizvodnji Hrvatske i Slovenije za razdoblje od 2018. do 2020. godine, može se napraviti nekoliko zapažanja:

Ukupna poljoprivredna proizvodnja (u tablici navedeno kao izlaz usjeva) u Hrvatskoj je porasla je s 1,325 milijuna eura u 2018. na 1,408 milijuna eura u 2020. godini. To predstavlja stabilan rast od oko 6% tijekom tri godine. U Sloveniji je proizvodnja pala sa 729 milijuna eura u 2018. na 681 milijun eura u 2020., što predstavlja pad od oko 6,6%. Od ukupne poljoprivredne proizvodnje, u Hrvatskoj je proizvodnja žitarica blago porasla sa 378 milijuna eura u 2018. na 383 milijuna eura u 2020. Ističe se kukuruz u zrnju čija je proizvodnja porasla s 211 milijuna eura u 2018. na 213 milijuna eura u 2020. Pšenica i pir također su stabilni s blagim porastom. U Sloveniji se proizvodnja žitarica smanjila u promatranom razdoblju sa 86 milijuna eura na 84 milijuna eura. Među žitaricama dominiraju pšenica i pir, ali bez značajnijih povećanja ili padova. Industrijski usjevi su u Hrvatskoj porasli sa 228 milijuna eura u 2018. na 250 milijuna eura u 2020. godini. Uljane sjemenke i uljasti plodovi čine većinu industrijskih usjeva u Hrvatskoj. U Sloveniji su industrijski usjevi stabilni, s blagim porastom s 33 milijuna eura u 2018. na 34 milijuna eura u 2020. Uljane sjemenke su također ključni proizvod, ali s nešto nižom razinom proizvodnje nego u Hrvatskoj. Krmno bilje je u Hrvatskoj poraslo s 208 milijuna eura u 2018. godini. na 265 milijuna eura u 2020. U Sloveniji također postoji povećanje, ali manje izraženo nego u Hrvatskoj, sa 158 milijuna eura u 2018. godini na 173 milijuna eura u 2020. godini. Voće i povrće je u Hrvatskoj većinom stabilno, s blagim porastom sa 189 milijuna eura u 2018. na 249 milijuna eura u 2020. godini. Voće je dominantno, no rast se vidi i kod ostalih potkategorija. U Sloveniji se proizvodnja povrća i hortikulturnih proizvoda smanjila sa 173 milijuna eura u 2018. na 140 milijuna eura u 2020. Voće je ključno, ali pad je primjetan i u proizvodnji povrća. Posljednje su vino i maslinovo ulje gdje je proizvodnja vina stabilna s blagim padom, a maslinovo ulje je u drastičnom padu sa 36 milijuna eura u 2018. na 9 milijuna

eura u 2020. U Sloveniji je proizvodnja vina također stabilna uz blagi pad, dok maslinovo ulje nije značajno zastupljeno kao poljoprivredna kultura.

Slovenija, unatoč manjoj populaciji stanovništva, pokazuje znatno veću gospodarsku uspješnost po glavi stanovnika, kako u nominalnom BDP-u tako i u BDP-u prilagođenom kupovnoj moći. Vanjskotrgovinska bilanca također je pozitivna, dok Hrvatska bilježi deficit. To ukazuje na višu razinu produktivnosti i gospodarske razvijenosti u Sloveniji nego u Hrvatskoj. Hrvatska svakako puno više sredstava ulaže u razne aspekte poljoprivrede i ruralnog razvoja u odnosu na Sloveniju. To uključuje izravna plaćanja, tržišne mjere i ruralni razvoj, pri čemu su ukupna izdvajanja gotovo 2,5 puta veća nego u Sloveniji. S druge strane, Slovenija je dio sredstava posvetila promociji, što u Hrvatskoj nije bio slučaj. Prema ovim podacima, čini se da je Hrvatska zemlja koja intenzivnije podupire poljoprivredu i ruralni razvoj. Struktura potrošnje između Hrvatske i Slovenije vrlo je slična. Obje zemlje troše više od polovice svojih sredstava ZPP-a na izravna plaćanja, dok se gotovo isti iznos troši u ruralni razvoj. Tržišne mjere predstavljaju relativno mali dio ukupnih izdataka, ali je taj dio u Sloveniji nešto veći. Hrvatska pokazuje opći pozitivan trend poljoprivredne proizvodnje, s rastom u većini glavnih kategorija. S druge strane, Slovenija je zabilježila blagi pad, posebice u segmentima povrća, hortikulturnih proizvoda i opće biljne proizvodnje. Obje zemlje imaju stabilnu proizvodnju pšenice, ali Hrvatska je uspješnija u povećanju proizvodnje industrijskog i krmnog bilja. Ukupna poljoprivredna proizvodnja se za razdoblje od 2018. do 2020. godine povećala u Hrvatskoj, a smanjila u Sloveniji. S obzirom da je 2020. godine poznata kao godina pandemije Korona virusa, za primijetiti je kako je pandemija više utjecala na slovensku poljoprivredu, nego na hrvatsku.

8. RASPRAVA

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije predstavlja jedan od ključnih instrumenata za regulaciju i unapređenje poljoprivrednog sektora u Europi. Kroz godine, ZPP je prošla brojne reforme kako bi odgovorila na nove izazove u poljoprivredi, promijenjene društvene vrijednosti i ekonomske prilike. Kao takva, ova politika je ne samo postala sredstvo za financijsku podršku poljoprivrednicima, već i za jačanje konkurentnosti, očuvanje okoliša i poticanje inovacija unutar poljoprivrednog sektora.

Jedan od glavnih fokusa ZPP-a za razdoblje 2023.-2027. je pružanje financijske potpore kroz izravne subvencije. U tom kontekstu, usporedba Hrvatske i Slovenije pruža vrijedne uvide u različite pristupe korištenju tih sredstava. Dok Slovenija, kao manja i specijaliziranija zemlja, sredstva koristi ciljano i s naglaskom na održivost, Hrvatska raspolaže većim iznosima kako bi se nosila s različitim izazovima, uključujući fragmentaciju zemljišta i modernizaciju sektora.

Ove razlike ukazuju na to da iako ZPP pruža jednake mogućnosti svim članicama, svaka država ima svoje specifične prioritete i izazove. Hrvatska, uz značajna sredstva koja prima iz ZPP-a, uspješno fokusira svoje aktivnosti na poticanje mladih poljoprivrednika, ulaganje u ekološku poljoprivredu i jačanje ruralnih zajednica. Planovi za period 2023.-2027. pokazuju kako će dodatna sredstva i nacionalni doprinos pomoći u jačanju sektora, posebice u kontekstu otpornosti i oporavka.

Međutim, ostaje pitanje koliko će ovakva politika biti dugoročno održiva i hoće li Hrvatska uspjeti iskoristiti svoja sredstva na način koji ne samo da potiče rast sektora, već osigurava njegovu održivost. Uspjeh ovih mjera zavisi o njihovoj pravilnoj provedbi, ali i prilagodbi potrebama specifičnih sektora poljoprivrede. S obzirom na to da su hrvatski poljoprivrednici često suočeni s izazovima fragmentiranog vlasništva nad zemljištem i zastarjelom tehnologijom, jasno je da su potrebna daljnja ulaganja u modernizaciju i integraciju tržišta.

Zaključno, ZPP se pokazuje kao ključni mehanizam u poticanju održivog razvoja poljoprivrednog sektora unutar EU, no njegova uspješnost ovisi o načinu na koji pojedine države članice koriste dostupna sredstva i provode reforme. Kroz strateško korištenje sredstava, Hrvatska ima potencijal postati primjer uspješne primjene ZPP-a, ali uspjeh će u velikoj mjeri ovisiti o nacionalnim politikama i prilagodbi lokalnim uvjetima.

9. ZAKLJUČAK

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije (EU) ima značajan utjecaj na poljoprivredu u Europi. ZPP utječe na poljoprivredu u Europi pomoću financijskih podrška, upravljanjem tržištima, zaštitom okoliša, regulacijom proizvodnje, upravljanjem rizicima te promicanjem inovacija. Važno je napomenuti da se ZPP mijenjala kroz godine kroz razne reforme kako bi se prilagodila promjenama u poljoprivrednom sektoru, društvenim vrijednostima i ekonomskim uvjetima. Utjecaj ZPP-a na poljoprivredu u Europi može varirati ovisno o različitim čimbenicima, a njegova uloga često izaziva rasprave i prilagodbe kako bi se postigle različite ciljeve.

Kroz svoju povijest, ZPP se razvijala sve više kroz svako razdoblje od 1962. godine, kada je ZPP osmišljen kao politika. Europska unija htjela je pomoći poljoprivrednicima koji su izgubili svoja zemljišta i svoj prihod za vrijeme Drugog svjetskog rata te je osnovala Zajedničku poljoprivrednu politiku. Danas, ZPP želi promovirati mladim poljoprivrednicima, aktivnom poljoprivrednom stanovništvu, te želi poboljšati kvalitetu svih poljoprivrednih proizvoda. Osim toga, fokusira se na poštenju i pravilnu konkurenciju te želi da sve zemlje članice Europske unije imaju iste mogućnosti.

Zajednička poljoprivredna politika za razdoblje 2023. – 2027. godine, fokusira se na velike novčane potpore poljoprivrednicima. Najveći iznos ide iz izravnih potpora i pomaže pri financiranju nabave novih strojeva i unapređenju poljoprivrednih proizvoda. Svi navedeni faktori unutar ovog rada su znak da je Zajednička poljoprivredna politika odlična politika Europske unije koja je najveća pomoć svakom poljoprivredniku diljem Republike Hrvatske, ali i ostatku država članica Europske unije.

Iskorištavanje Zajedničke poljoprivredne politike Hrvatske najbolje se može provjeriti kroz usporedbu sa drugom zemljom članicom Europske unije. U ovom radu zemlja za usporedbu bila je Slovenija, koja je iako dva puta manja po broju stanovnika od Hrvatske, gospodarstvom u nekim sektorima bolja, a u nekima i lošija. Prema svim uspoređenim podacima može se reći da Slovenija i Hrvatska dijele slične postotke u raspodjeli rashoda ZPP-a, no razlikuju se po veličini, prioritetima i izazovima svojih poljoprivrednih sektora. Slovenija, sa svojom manjom i specijaliziranijom poljoprivredom, naglasak stavlja na održivost i ciljano korištenje sredstava. S druge strane, Hrvatska koristi veća sredstva za rješavanje širokog spektra izazova, od fragmentacije zemljišta do potrebe za modernizacijom poljoprivrede i jačanjem ruralnih zajednica.

Hrvatska će između 2023. i 2027. godine dobiti gotovo 3,8 milijardi eura iz Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), financiranog iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi i Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Nacionalni doprinos povećan je s 15 na 20 posto, što dodaje 103,5 milijuna eura za sektor. Fokus je na potpori ekološkoj poljoprivredi s više od 237 milijuna eura, kao i ulaganjima u primarnu proizvodnju i podršku mladim poljoprivrednicima. Uz to, osigurana su dodatna sredstva od 201 milijun eura za otpornost i oporavak, a provedba plana odvija se prema prioritetima. Ako Hrvatska nastavi na ovaj način iskorištavati sredstva Zajedničke poljoprivredne politike, hrvatska poljoprivreda će iz godine u godinu sve više napredovati.

LITERATURA

1. Bourget, B. (2020). *Challenges facing the CAP over the next decade*. Dostupno na: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/547-challenges-facing-the-cap-over-the-next-decade> [pristupljeno: 2. veljače 2024.]
2. EU fondovi, (2022). *Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike 2023. – 2027*. Dostupno na: <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-sp-zpp-2023-2027/> [pristupljeno: 28. srpnja 2024.]
3. Europska komisija, (2021). *Statistical Factsheet – Croatia*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/deb081a4-942a-43cd-ac31-924161c13a6e_en?filename=agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf [pristupljeno: 2. kolovoza 2024.]
4. Europska komisija, (2021). *Statistical Factsheet – Slovenia*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/997f9dda-a3f2-4774-96b1-4ce397d83a8b_en?filename=agri-statistical-factsheet-sl_en.pdf [pristupljeno: 2. kolovoza 2024.]
5. Europska komisija, (n.d.). *Carinske kvote*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/market-measures/trqs_hr [pristupljeno: 17. veljače 2024.]
6. Europska komisija, (n.d.). *Commo agricultural policy funds*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en?prefLang=hr [pristupljeno: 18. veljače 2024.]
7. Europska komisija, (n.d.). *Financiranje zajedničke poljoprivredne politike*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap_hr [pristupljeno: 12. veljače 2024.]
8. Europska komisija, (n.d.). *Objašnjenje tržišnih mjera*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/market-measures/market-measures-explained_hr [pristupljeno: 5. veljače 2024.]
9. Europska komisija, (n.d.). *The common agricultural policy at a glance*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en [pristupljeno: 5. veljače 2024.]
10. Europska komisija, (n.d.). *Tržišne mjere*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/market-measures_hr [pristupljeno: 5. veljače 2024.]

11. Europska komisija, (n.d.). *Ukratko o zajedničkoj poljoprivrednoj politici*. Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hr [pristupljeno: 2. veljače 2024.]
12. Europska komisija, (n.d.). *Zajednička poljoprivredna politika: 2023. – 2027.* Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hr [pristupljeno: 7. veljače 2024.]
13. Europska komisija. (n.d.). *Ključni ciljevi politike ZPP-a za razdoblje 2023. – 2027.* Dostupno na: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_hr [pristupljeno: 19. veljače 2024.]
14. Europska unija, (n.d.). *Živopisna ruralna područja i kvalitetni poljoprivredni proizvodi.* Dostupno na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_hr [pristupljeno: 18. veljače 2024.]
15. Europski parlament, (n.d.). *Drugi stup ZPP-a: politika ruralnog razvoja.* Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/110/drugi-stup-zpp-a-politika-ruralnog-razvoja> [pristupljeno: 16. veljače 2024.]
16. Europski parlament, (n.d.). *Izravna plaćanja.* Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/109/izravna-placanja> [pristupljeno: 16. veljače 2024.]
17. Europsko vijeće, (n.d.), *Zajednička poljoprivredna politika.* Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/> [pristupljeno: 1. veljače 2024.]
18. Eurostat, (2023). *Price indices of agricultural products, output (2015 = 100) – quarterly data.* Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/APRI_PI15_OUTQ_custom_7492106/bookmark/line?lang=en&bookmarkId=db494c67-3de2-4e3c-a429-4b2e795ab444 [pristupljeno: 21. veljače 2024.]
19. Eurostat, (2023.). *Agricultural prices fell in the third quarter od 2023.* Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231220-2?language=hr&etrans=hr> [pristupljeno: 16. veljače 2024.]
20. Franić, R., Žimbek, T. (2003). *Pretpostavke za uključivanje poljoprivrede u proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji.* Zagreb: Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert.

21. Jelliffe, J. (2023). *Common Agricultural Policy*. Dostupno na: <https://www.ers.usda.gov/topics/international-markets-u-s-trade/countries-regions/european-union/common-agricultural-policy/> [pristupljeno: 16. veljače 2024.]
22. Kandžija, V., Andrijanić, I., Ljubić, F. (2002). *Zajednička agrarna politika Europske unije*. Ekonomski pregled.
23. Kersan-Škabić, I. (2015). *Ekonomija Europske unije*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
24. Mehring, L. (2023). *France's Agricultural Sector Produced 1.1% of Global Agricultural Emissions in 2021*. Dostupno na: <https://www.climatescorecard.org/2023/03/frances-agricultural-sector-produced-1-1-of-global-agricultural-emissions-in-2021/#:~:text=France%20produces%20a%20number%20of,pork%2C%20raw%20milk%20and%20cheese>. [pristupljeno: 7. svibnja 2024].
25. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i prehrane, (2022). „*Green light*“ for Slovenian 2023 – 2027 CAP Strategic Plan. Dostupno na: <https://www.gov.si/en/news/2022-10-28-green-light-for-slovenian-2023-2027-cap-strategic-plan/> [pristupljeno: 21. lipnja 2024.]
26. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, (2022). *Strateški plan ZPP 2023. – 2027. poslan na odobrenje u Europsku komisiju*. Dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/print.aspx?id=5702&url=print> [pristupljeno: 30. srpnja 2024.]
27. Pejčić, D., (n.d.) *Zajednička poljoprivredna politika EU*. Dostupno na: <https://www.duhok.net/wp-content/uploads/2019/01/Zajedni%C4%8Dka-poljoprivredna-politika-EU-PREZENZACIJA-2018-01-10.pdf> [pristupljeno: 10. veljače 2024.]
28. Ruralni razvoj, (2022). *Strategija poljoprivrede do 2030*. Dostupno na: https://ruralnirazvoj.hr/files/Strategija-poljoprivrede-do_2030..pdf [pristupljeno: 6. kolovoza 2024.]
29. Ruralni razvoj, (2022). *Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027*. Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> [pristupljeno: 24. srpnja 2024.]
30. Science Direct, (2016). *Common Agricultural Policy*. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/common-agricultural-policy> [pristupljeno: 15. veljače 2024.]
31. Vlada Republike Hrvatske, (2022). *Predstavljen nacrt strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike 2023. – 2027*. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/predstavljen-nacrt-strateskog-plana-zajednicke-poljoprivredne-politike-2023-2027/36161> [pristupljeno: 24. srpnja 2024.]

32. Zelenika, R. (2000). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: Ekonomski fakultet.

POPIS SLIKA

Slika 1. Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2023. – 2027.....	24
--	----

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Planirana financijska izdvajanja u okviru Strateških planova ZPP-a 2023. - 2027.	26
Grafikon 2. Indeksi cijena poljoprivrednih proizvoda	30
Grafikon 3. Raspodjela rashoda Zajedničke poljoprivredne politike Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu.....	37

POPIS TABLICA

Tablica 1. Glavni pokazatelji i brojke Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu.....	33
Tablica 2. Rashodi Zajedničke poljoprivredne politike Hrvatske i Slovenije za 2020. godinu.	35
Tablica 3. Poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj i Sloveniji za razdoblje od 2018. do 2020. godine.....	38